

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2007:20

*Velan vanhentumiseen liittyvien
säännösten tarkistaminen*

*Velan vanhentumiseen liittyvien
säännösten tarkistaminen*

ISSN 1458-7149

ISBN 978-952-466-633-6 (nid.)

ISBN 978-952-466-634-3 (PDF)

Oikeusministeriö

Helsinki

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Työryhmämietintö	
Velan vanhentumiseen liittyvien säännösten tarkistamistyöryhmä		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
Puheenjohtaja Marjut Jokela Sihteeri Kirsi Pulkkinen		Toimielimen asettamispäivä 15.10.2007	
Julkaisun nimi Velan vanhentumiseen liittyvien säännösten tarkistaminen			
Julkaisun osat Esityksen pääasiallinen sisältö, yleisperustelut, yksityiskohtaiset perustelut, lakiehdotukset			
Tiivistelmä Ehdotus koskee ulosottokaaren mukaisen ulosottooperusteen määräajan päättymisen ja velan vanhentumisen vaikutuksia velkajärjestelyssä sekä velkojan velvollisuutta katkaista velan vanhentuminen lakannutta yhteisöä ja varatonta kuolinpesää kohtaan. Ehdotuksen mukaan vastaisuudessa otettaisiin maksuohjelmaa laadittaessa huomioon, jos jokin velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka on niin vanha, että siitä annetun maksutuomion vähintään 15 vuoden pituinen määräaika kuluu umpeen maksuohjelman aikana. Tällaiselle velalle tuleva osuus velallisen maksuvarasta osoitettaisiin määräajan päättymisen jälkeen muille velkojille. Samoin meneteltäisiin sellaisen takausvelan osalta, jota koskeva velka vanhentuu päävelalliseen nähden maksuohjelman aikana. Maksuohjelman raukeamista koskevaa säännöstä ehdotetaan selvennettäväksi. Siinä todettaisiin nimenomaisesti, että velallinen voisi aina luopua velkojensa järjestelyistä ja hakea maksuohjelman raukeamista. Vapaaehtoinen velkasovinto voitaisiin purkaa samoilla edellytyksillä kuin lakisääteinen velkajärjestely. Siirtymäsäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa vahvistettuun maksuohjelmaan ei sovellettaisi uusia säännöksiä. Ulosottooperusteen määräajan umpeutuminen ei vaikuttaisi aikaisemmin vahvistetun maksuohjelman sisältöön eikä sen noudattamiseen. Velallinen voisi kuitenkin niin halutessaan hakea maksuohjelman raukeamista. Myös aikaisemman lain aikana tehty sopimus velkojen järjestelystä pysyisi lähtökohtaisesti muuttumattomana voimassa. Lisäksi ehdotetaan, että lakanneen yhtiön velat eivät vanhennu enää sen jälkeen, kun yhtiö on purkautunut tai kun se on poistettu kaupparekisteristä. Velkojan ei siten tarvitsisi katkaista velan vanhentumista lakanneeseen yhtiöön nähden voidakseen periä saatavaansa takaajalta. Myöskään varattomaan kuolinpesään ei enää tarvitsisi kohdistaa katkaisutoimia vain takaajan vastuun ylläpitämistä varten.			
Avainsanat: (asiasanat) velkajärjestely, takaus			
Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 25/41/2007, OM032:00/2007			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2007:20		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466- 633-6(nid.) 978-952-466- 634-3(PDF)
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
20.12.2007

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande	
Arbetsgruppen för en översyn av bestämmelserna om preskription av skulder		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
Ordförande Marjut Jokela Sekreterare Kirsi Pulkkinen		Datum då organet tillsattes 15.10.2007	
Publikation (även den finska titeln) En översyn av bestämmelserna om preskription av skulder (Velan vanhentumiseen liittyvien säännösten tarkistaminen)			
Publikationens delar Propositionens huvudsakliga innehåll, allmän motivering, detaljmotivering, lagförslag			
<p>Referat</p> <p>Förslaget gäller verkningarna av att utsökningsgrundens tidsfrist enligt utsökningsbalken går ut och en skuld preskriberas vid en skuldsanering samt en borgenärs skyldighet att avbryta preskriptionen i förhållande till ett bolag som upphört och till ett medellöst dödsbo.</p> <p>Enligt förslaget ska man i framtiden i betalningsprogrammet beakta om någon skuld som omfattas av skuldsaneringen är så gammal att tidsfristen på minst 15 år från betalningsdomen går ut under betalningsprogrammet. Den del av betalningsmånen som har avsett skulden ska efter utgången av tidsfristen reserveras för de övriga borgenärerna. På samma sätt skall förfaras i fråga om en sådan borgensskuld, vars huvudförpliktelse preskriberas i förhållande till huvudgäldenären under betalningsprogrammet.</p> <p>Det föreslås att bestämmelsen om hur ett betalningsprogram förfaller görs klarare. Där ska uttryckligen konstateras att en gäldenär alltid kan avstå från sanering av sina skulder och ansöka om att betalningsprogrammet förfaller. En frivillig skuldförlikning ska kunna förfalla under samma förutsättningar som en lagbestämd skuldsanering.</p> <p>Enligt övergångsstadgandet ska på ett betalningsprogram som fastställts före lagen har trätt i kraft inte tillämpas de nya bestämmelserna. Att utsökningsgrundens tidsfrist går ut ska inte inverka på innehållet i eller följandet av ett tidigare fastställt betalningsprogram. Gäldenären ska dock kunna ansöka om att betalningsprogrammet ska förfalla om han eller hon så önskar. Också en överenskommelse om sanering av skulder som ingåtts under den tidigare lagen ska som utgångspunkt förbli oförändrad.</p> <p>Ytterligare föreslås det att ett upphört bolags skulder inte preskriberas efter det att bolaget har upplösts eller avförts ur handelsregistret. En borgenär ska inte behöva avbryta preskription i förhållande till det upphörda bolaget för att kunna driva in sin fordran från en borgensman. Avbrytande åtgärder ska inte heller längre behöva riktas mot ett medellöst dödsbo enbart för att upprätthålla borgensmannens ansvar.</p>			
Nyckelord			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM 25/41/2007, JM032:00/2007			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2007:20		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466- 633-6(häft.) 978-952-466- 634-3(PDF)
Sidoantal	Språk	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 15 päivänä lokakuuta 2007 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin tarkistaa eräitä velan vanhentumiseen liittyviä säännöksiä. Työryhmän tehtävänä oli arvioida ulosottokaareen perustuvan velkojen vanhentumisen vaikutuksia velkajär-

jestelyssä. Työryhmän oli tarkennettava yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia siltä osin, voidaanko maksuohjelma määrätä raukeamaan velallisen hakemukselta. Työryhmän oli selvitettävä, onko velkajärjestelyssä olevan takaajan maksuohjelmaa muutettava sillä perusteella, että ohjelman aikana jokin velkajärjestelyvelka vanhentuu sen päävelalliseen nähden. Lisäksi työryhmän oli arvioitava velvollisuutta katkaista velan vanhentuminen sellaiseen päävelallisenä olevaan yhtiöön nähden, joka on purkautunut tai poistettu kaupparekisteristä.

Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöjohtaja Marjut Jokela oikeusministeriöstä ja jäsenenä lainsäädäntöneuvos Kirsi Pulkkinen oikeusministeriöstä. Pulkkinen toimi myös työryhmän sihteerinä. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina olivat hovioikeudenneuvos Liisa Lehtimäki Helsingin hovioikeudesta, prosessioikeuden professori (oa.) Tuula Linna Joensuun yliopistosta ja ulosottojohtaja Juhani Toukola oikeusministeriöstä.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 20 päivänä joulukuuta 2007

Marjut Jokela

Kirsi Pulkkinen

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja velan vanhentumisesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia ja velan vanhentumisesta annettua lakia. Ehdotus koskee ulosottokaaren mukaisen ulosottoperusteen määräajan päättymisen ja velan vanhentumisen vaikutuksia velkajärjestelyssä sekä velkojan velvollisuutta katkaista velan vanhentuminen lakannutta yhteisöä ja varatonta kuolinpesää kohtaan.

Vastaisuudessa otettaisiin maksuohjelmaa laadittaessa huomioon, jos jokin velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka on niin vanha, että siitä annetun maksutuomion vähintään 15 vuoden pituinen määräaika kuluu umpeen maksuohjelman aikana. Maksuohjelmassa määrättäisiin, että tällaiselle velalle tuleva osuus velallisen maksuvarasta osoitetaan määräajan päättymisen jälkeen muille velkojille. Samoin meneteltäisiin sellaisen takausvelan osalta, jota koskeva velka vanhentuu päävelalliseen nähden maksuohjelman aikana.

Lisäksi maksuohjelman raukeamista koskevaa säännöstä ehdotetaan selvennettäväksi. Siinä todettaisiin nimenomaisesti, että velallinen voisi aina maksuohjelman aikana luopua velkojensa järjestelyistä ja hakea maksuohjelman raukeamista Vapaaehtoinen velkasovinto voitaisiin purkaa samoilla edellytyksillä kuin lakisääteinen velkajärjestely.

Tarpeettomien katkaisutoimien välttämiseksi ehdotetaan, että lakanneen yhtiön velat eivät vanhennu enää sen jälkeen, kun yhtiö on purkautunut tai kun se on poistettu kaupparekisteristä. Käytännössä tämä merkitsisi sitä, ettei velkojan tarvitse katkaista velan vanhentumista lakaneeseen yhtiöön nähden voidakseen periä saatavaansa

takaajalta. Myöskään varattomaan kuolinpesään ei enää tarvitsisi kohdistaa katkaisutoimia vain takaajan vastuun ylläpitämistä varten.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2008 eli samaan aikaan kuin ulosottoaaren ulosottooperusteen määräaikaa koskevia säännöksiä ryhdytään soveltamaan. Siirtymäsäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa vahvistettuun maksuohjelmaan ei sovellettaisi uusia säännöksiä. Ulosottooperusteen määräajan umpeutuminen ei vaikuttaisi aikaisemmin vahvistetun maksuohjelman sisältöön eikä sen noudattamiseen. Velallinen voisi kuitenkin niin halutessaan hakea maksuohjelman raukeamista esimerkiksi silloin, kun hän velan vanhentumisen johdosta kykenee suoriutumaan muista veloistaan ilman velkajärjestelyä. Myös aikaisemman lain aikana tehty sopimus velkojen järjestelystä pysyisi lähtökohtaisesti muuttumattomana voimassa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT.....	4
1. Johdanto.....	4
2. Nykytila.....	7
2.1. Maksuohjelma ja ulosottooperusteen määräajan päätyminen.....	7
2.2. Maksuohjelman raukeaminen.....	9
2.3. Vapaaehtoinen velkasovinto ja ulosottooperusteen määräajan päätyminen	11
2.4. Tilastotietoja lama-ajan veloista ja velkojen järjestelyistä	12
2.5. Yhteisön lakkaaminen ja vanhentumisen katkaiseminen.....	15
2.6. Kuolinpesä.....	18
3. Ehdotettavat muutokset.....	20
3.1. Maksuohjelman pysyvyys ja ulosottooperusteen määräajat	20
3.2. Maksuohjelman raukeaminen velallisen hakemuksesta	26
3.3. Velan vanhentumisen vaikutukset vapaaehtoisissa velkasovinnossa	27
3.4. Lakanneen yhteisön velan vanhentuminen	29
3.5. Varattoman kuolinpesän velan vanhentuminen	32
4. Esityksen vaikutukset.....	33
5. Asian valmistelu.....	37
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	38
1. Laki ehdotusten perustelut.....	38
1.1. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä.....	38
1.2. Laki velan vanhentumisesta.....	44
2. Voimaantulo	48
3. Säättämisyjärjestys	48

YLEISPERUSTELUT

1. J o h d a n t o

Ulosottokaaren (705/2007) säännöksiä, joiden mukaan maksutuomio tai muu ulosottoeruste voidaan panna täytäntöön vain määräajan, ryhdytään soveltamaan 1 päivänä maaliskuuta 2008. Tätä koskevat säännökset hyväksyttiin jo aikaisemmin ulosottolain muutoksella (679/2003), mutta ulosottokaaren yhteydessä säännöksiä muutettiin niin, että ulosottoerusteen täytäntöönpanokelpoisuuden päättyessä kyseinen velka vanhentuu myös aineellisesti. Velkojalla ei ole oikeutta vaatia vanhentuneen saatavan maksamista, eikä velallisella ole velvollisuutta sitä maksaa. Vanhentunutta velkaa ei myöskään oteta huomioon velallisen kuolinpesää selvitettäessä.

Myöhemmin on käynyt ilmi, että velan lopullisen vanhentumisen vaikutuksia on tarpeen selventää suhteessa yksityishenkilön velkajärjestelyyn. Yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin (57/1993, jäljempänä velkajärjestelylaki) ei tehty muutoksia ulosottokaaren säätämisen yhteydessä.

Ulosottoerusteen määräaikaisuus ja yksityishenkilön velkajärjestely ovat molemmat oikeudellisia järjestelyjä, joiden tarkoituksena on puuttua ylivoimaisiin velkaongelmiin ja estää elinikäinen perintä ja ulosotto. Menettelyt ja niiden oikeusvaikutukset ovat kuitenkin erilaiset. Keskeinen ero velkajärjestelyn ja ulosottoerusteen määräaikaisuuteen perustuvan velan vanhentumisen välillä on se, että velkajärjestely kattaa kaikki velallisen velat, kun taas velan vanhentuminen koskee kerrallaan vain yhtä maksutuomiota ja siinä määriteltäviä velkojan ja velallisen välistä velkasuhdetta.

Yksityishenkilön velkajärjestely perustuu velallisen omaan aktiivisuuteen, ja se edellyttää velalliselta kykyä noudattaa maksuohjelmaa. Tuomioistuimen vahvistamassa maksuohjelmassa määritetään velallisen tuloista maksuvara eli rahamäärä, joka käytetään velkojen maksuun sen jälkeen, kun velallisen välttämättömät elinkustannukset ja elatusvelvollisuus on otettu huomioon. Velallisen varat ja maksuvara jaetaan velkojien kesken näiden saatavien määrän mukaisessa suhteessa. Kun velallinen on

täyttänyt maksuohjelman mukaiset velvollisuutensa, hän vapautuu lopullisesti veloistaan.

Ulosottokaareen perustuva täytäntöönpanon päättymisen ja siitä seuraava velan vanhentuminen tapahtuvat puolestaan suoraan lain nojalla. Yleensä 15 vuoden pituinen määräaika lasketaan siitä, kun velallista vastaan on hankittu lainvoimaiseksi jäänyt maksutuomio. Velkojalla on siten ollut vähintään 15 vuoden ajan mahdollisuus periä velkaa myös ulosoton kautta. Silloin kun velkojana on yksityishenkilö tai kun korvauksen perustana on vankeustuomioon johtanut rikos, määräaika on 20 vuotta. Poikkeuksellisesti velkoja voi hakea myös täytäntöönpanoajan pidentämistä 10 vuodella, jos velallinen on kätkenyt omaisuuttaan tai on muuten moitittavilla toimillaan olennaisesti vaikeuttanut velkojan maksunsaantia.

Kun ulosottooperusteen määräaikaisuutta koskevia säännöksiä ryhdytään ensi vuoden alkupuolella soveltamaan, vanhentuminen kohdistuu 1990-luvun alun lama-aikana syntyneisiin ja sitä vanhempiin velkoihin. Arvioidaan, että velkoja vanhentuu ainakin 40 000 velalliselta heti säännösten tullessa voimaan. Suuria määriä velkoja vanhentuu myös seuraavina vuosina.

Lama-ajan ylivelkaongelman pitkittyminen käy ilmi myös siitä, että noin puolet vuoden 2002 jälkeen vahvistetuista velkajärjestelyistä sisältää velkoja, joiden osalta ulosottokaaren mukaiset määräajat kuluvat umpeen maksuohjelman aikana. Tällaisia maksuohjelmia on yli 5 000 kappaletta. Vanhojen velkojen suurta osuutta nykyisissä maksuohjelmissa selittää paitsi lama-ajan velkaongelmien laajuus myös Suomen Pankkiyhdistyksen, valtiovallan ja Takuu-Säätiön vuonna 2002 tekemä velkasovinto-ohjelma, joka aktivoi velallisia hakemaan ratkaisua velkaongelmiinsa myös velkajärjestelyn keinoin. Velkasovinto-ohjelman perusteella tehtiin noin 7 000 lama-ajan velallista koskevaa vapaaehtoista velkasovintoa.

Lama-aikana maksamatta jääneistä veloista suuri osa on liittynyt yritystoimintaan. Vastuuperusteena on tällöin usein takaus, jonka yrittäjä tai hänen läheisensä on antanut yrityksen luotoista. Takaus- ja yhteisvelkasuhteet voivat ulottua laajaankin ihmisryhmään ja johtaa oikeudellisesti mutkikkaisiin keskinäisiin takautumisvastuisiin. Vähintään kolmasosalla nykyisistä velkajärjestelyvelallisista on takausvelkaa.

Takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (361/1999, jäljempänä takauslaki) nojalla takaajalla on oikeus vaatia maksamansa määrä takaisin velalliselta sekä vaatia muita saman velan takaajia osallistumaan velan maksuun. Tämän takautumisoikeuden turvaamiseksi vaaditaan, että velkoja huolehtii velan voimassa pysymisestä velalliseen ja kanssatakaajiin nähden. Takaaja ei kuitenkaan vapaudu vastuustaan, jos velallinen tai kanssatakaaja on vapautunut velastaan velkajärjestelyssä tai muussa maksukyvyttömyysmenettelyssä.

Velkajärjestelyjen piirissä olevat vanhentuvat velat herättävät joukon tulkintakysymyksiä, joihin kaikkiin ei ole oikeudellisesti varmaa tai ainakaan helposti löydettävää vastausta. Velallisten oikeusturva edellyttää, että heillä on tieto siitä, miten uusi lainsäädäntö vaikuttaa heidän maksuvelvollisuuteensa ja miten heidän kannattaisi toimia. Harkitsemattomat toimet ja erheelliset käsitykset voivat heikentää velallisten taloudellista asemaa entisestään. Ottaen huomioon velkajärjestelyjen määrä ja niiden taloudellinen merkitys velallisten kannalta ei ole perusteltua jäädä odottamaan tulkinnan selkiintymistä oikeuskäytännön kautta.

Ulosottoperusteen määräaikaisuus ei lainkaan koske yhtiöiden tai muiden yhteisöjen velkaa. Niiden osalta velka voi vanhentua vain velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003, jäljempänä vanhentumislaki) nojalla, jonka mukaan velka lakkaa, jollei velan vanhentumista perimistoimin tai muutoin katkaista määräajoin. Silloin kun velan maksamisen vakuudeksi on annettu takaus, velkojan on katkaistava velan vanhentuminen paitsi voidakseen periä velkaa velallisyhtiöltä myös voidakseen vaatia suorituksia takaajalta. Katkaisutoimia on vaadittu myös silloin, kun velallisyhtiö on lopettanut toimintansa ja poistettu kaupparekisteristä. Päävelan vanhentumisen katkaisemisvaatimus koskenee myös tilannetta, jossa velallinen on kuollut varattomana. Lakanneeseen yhtiöön tai varattomaan kuolinpesään kohdistettavia katkaisutoimia voidaan pitää muodollisuuksina, jos niiden ainoana tarkoituksena on pitää takaajan vastuu voimassa.

2. Nykytila

2.1. Maksuohjelma ja ulosottoperusteen määräajan päätyminen

Velkajärjestelyssä tuomioistuimen vahvistama maksuohjelma määrittää velallisen velkojen maksuehdot. Maksuohjelma on ulosottoperuste, joka korvaa velkajärjestelyn piiriin kuuluvista veloista aikaisemmin annetut tuomiot tai muut ulosottoperusteet. Kun velallinen on suorittanut maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuutensa, hän vapautuu suorittamasta jäljelle jäänyttä osaa velkajärjestelyn piiriin kuuluneista veloista.

Maksuohjelmassa velallinen määrätään suorittamaan velkojille koko se määrä varoistaan ja tuloistaan, jota hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudestaan johtuviin menoihin. Maksuohjelmassa pyritään ottamaan ennalta huomioon velallisen maksukyvyyn muutokset ja muut velkajärjestelyjen kannalta merkitykselliset olosuhteiden muutokset. Tarvittaessa maksuohjelmaa voidaan muuttaa tai se voidaan lopettaa ennenaikaisesti tuomioistuimen päätöksellä. Muutoksesta voidaan myös tehdä sopimus, jos kaikki velkojat siihen suostuvat.

Tarkoitus on, että maksuohjelmat ovat mahdollisimman pysyviä. Jos maksuohjelmaa muutetaan, muutos vaikuttaa kaikkien velkojien maksuosuuksiin. Vastaavasti, jos maksuohjelma raukeaa, velkajärjestelyt raukeavat kaikkien velkojen osalta. Tällöin velkojen ehdot palautuvat sellaisiksi, jollaisia ne olivat ennen velkajärjestelyn aloittamista.

Velkajärjestelylain 79 §:n 2 momentin mukaan maksuohjelmassa ei oteta huomioon sitä, että verot ja erät muut velat voisivat erityisten vanhentumissäännösten nojalla vanhentua sen jälkeen, kun velkajärjestely on aloitettu tai menettelyssä on annettu väliaikainen maksu- ja perintäkielto. Laissa ei ole säännöstä siitä, että sama sääntö koskee myös velkoja, joiden osalta ulosottokaaren määräajat kuluvat umpeen velkajärjestelyn alettua. Tästä ei kuitenkaan voida tehdä sellaista vastakohtaispäätelmää, että velallinen voisi jättää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuutensa suorittamatta sillä perusteella, että aikaisemman maksutuomion täytäntöönpanoaika on päättynyt. Ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuuden määräaika koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 216/2001 vp) todettiin, että maksuohjelmaan sisältyvää

saatavaa voidaan periä 15 vuotta. Vain jos ohjelma raukeaa, alkuperäinen tuomio saa merkitystä. Kun lisäksi otetaan huomioon velkajärjestelylain periaatteet maksuohjelman oikeusvaikutuksista ja pysyvyydestä, nykyistenkin säännösten perusteella voitaneen katsoa, ettei velallisen maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus muutu ulosottoperusteen määrääjän umpeen kulumisen perusteella.

Ongelmallisempia kysymyksiä aiheuttavat takausvastuuseen perustuvat velat. Epäselvänä on pidetty sitä, lakkaako takaajalle maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuus, jos päävelka velalliseen nähden vanhentuu maksuohjelman aikana.

Velallisen ja takaajan velkojen määrääjat poikkeavat toisistaan, jos velkoja on hakenut maksutuomion velallista ja takaajaa vastaan eri aikoina. Määräaikojen päättymisajankohtien erilaisuus voi perustua myös siihen, että vain toinen on hakenut tuomioon muutosta. Perimistoimistojen ilmoituksen mukaan yli 2 000 parhaillaan käynnissä olevassa velkajärjestelyssä on syntymässä tilanne, jossa päävelka vanhentuu takaajan maksuohjelman aikana.

Lähtökohtaisesti takaus edellyttää pätevää päävelkaa. Takauksen liitännäisyys käy ilmi muun muassa takauslain 15 §:n 1 momentista ja 17 §:n 1 momentista. Korkeimman oikeuden ratkaisussa (KKO 2002:123) on vahvistettu, ettei takaajaa vastaan annettu erillinen maksutuomiokaan poista liitännäisyyttä päävelkaan, vaan päävelan vanhentuessa myös takausvastuu lakkaa. Takauslain 17 §:n 2 momentissa maksukyvyttömyysmenettelyt ja niistä seuraavat velallisen vastuun rajoitukset asetetaan kuitenkin eri asemaan. Jos päävelka lakkaa velkajärjestelyn tai muun siihen rinnastuvan menettelyn vuoksi, takaaja ei vapaudu vastuustaan.

Nykyistä tilannetta voidaan pitää oikeudellisesti tulkinnanvaraisena. Jos katsottaisiin, että takaajan maksuvelvollisuus päävelan vanhentumisen myötä lakkaa, takaajalle vahvistettua maksuohjelmaa olisi muutettava. Muutoksen sisältönä olisi yleensä se, että velkojien keskinäisiä jako-osuuksia muutetaan. Epäselvänä voidaan pitää sitä, kenen aloitteesta ja kustannuksella maksuohjelmia ryhdyttäisiin muuttamaan.

2.2. Maksuohjelman raukeaminen

Yksityishenkilön velkajärjestely perustuu aina velallisen omaan hakemukseen. Velkajärjestelyn perusedellytyksenä on, että velallinen on maksukyvytön. Tuomioistuimien voi myöntää velkajärjestelyn, jos velallinen ei kykene suorittamaan velkojaan niiden erääntyessä eikä tämä tilanne ole tilapäistä eikä korjattavissa velallisen omin toimin. Tällöinkin velkajärjestely voidaan evätä, jos velallisen katsotaan velkaantuneen ilmeisen kevytmielisesti tai jos velkajärjestelylle on jokin muu velkajärjestelylain 10 §:ssä tarkoitettu este. Velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä velkojille varataan tilaisuus tulla kuulluiksi. Kuulemisen tarkoituksena on, että velkojat voivat tuoda esiin tietämänsä velkajärjestelyn esteen. Velkojien suostumusta velkajärjestelyn aloittamiseen ei tarvita.

Maksuohjelman sisältö määräytyy yksinomaan velallisen maksukyvyyn mukaan. Maksuohjelmaa laadittaessa velkojille tulevaa maksukertymää ei verrata ulosoton tulokseen. Koska velallisen maksuvara velkajärjestelyssä määräytyy erilaisin perustein kuin ulosotossa, yksittäistapauksessa velkojat voivat saada maksuohjelman aikana enemmän tai vähemmän kuin ulosoton kautta. Ottaen huomioon, että maksuohjelma yleensä on viiden vuoden pituinen, velkajärjestely on yleensä kokonaistaloudellisesti velalliselle edullisempi ratkaisu kuin pitkäkestoinen ulosotto. Koska velkajärjestelyyn hakeutuminen on velallisen harkinnassa, lähtökohtana on, että hän arvioi taloudellista asemaansa velkajärjestelyssä ja sen ulkopuolella ja valitsee itselleen paremman vaihtoehdon.

Kuten edellä on todettu, lainsäädännössä pyritään siihen, että maksuohjelmat olisivat mahdollisimman pysyviä. Velkajärjestelylaissa säädetään yksityiskohtaisesti maksuohjelman muuttamisen ja raukeamisen edellytyksistä. Maksuohjelman raukeaminen merkitsee sitä, että velkojen ehdot palautuvat sellaisiksi, jollaisia ne olivat ennen velkojen järjestelyä. Koska maksuohjelman raukeaminen on velallisen kannalta ankara seuraamus, velkoja voi saada maksuohjelman raukeamaan vain olennaisesta syystä, jota harkitessaan tuomioistuimen on otettava huomioon myös raukeamisen kohtuullisuus velallisen kannalta.

Maksuohjelman raukeamista koskevia säännöksiä muutettiin vuonna 1997. Lain 42 §:n 4 momentin (63/1997) mukaan maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan maksuohjelman noudattamisen laiminlyönnin (1 kohta) tai velallisen myötävaikutusvelvollisuuden laiminlyönnin (3 kohta) perusteella. Momentin 2 kohdan nojalla maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan, jos maksuohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee seikkoja, jotka olisivat estäneet velkajärjestelyn, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä.

Velkajärjestelyn raukeamisen edellytykset on kirjoitettu lakiin ennen muuta velkojan esittämää vaatimusta silmällä pitäen. Kuitenkin myös velallisen on katsottu voivan hakea maksuohjelman raukeamista. Edellä mainittuun lainmuutokseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 180/1996 vp.) perusteluissa todetaan, että maksuohjelma voidaan momentin 2 kohdassa tarkoitettulla perusteella edelleenkin määrätä raukeamaan myös velallisen hakemuksesta. Perustelujen mukaan velallinen voi tehdä hakemuksen esimerkiksi sen vuoksi, että hän on päässyt velkojiensa kanssa sopimukseen velkojensa maksamisesta tai että hän haluaa muusta syystä luopua velkajärjestelystä.

Vuonna 1996 tehdyn tutkimuksen mukaan maksuohjelmia onkin määrätty raukeamaan velallisen itsensä tekemästä hakemuksesta velkajärjestelylain voimassaolon alkuajoista lähtien. Perusteena on ollut taloudellisen tilanteen parantuminen esimerkiksi työllistymisen, perinnön tai maksetun veronpalautuksen kautta. Lisäksi velalliset ovat saattaneet päästä sopimukseen velkojien kanssa lainojen hoitamisesta, jolloin velkajärjestelylle ei enää ole ollut tarvetta. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Minna Varis, Velkajärjestelyn raukeaminen 1996, s. 31 ja 35).

Velkajärjestelyn raukeamishakemusten vuosittainen määrä on vaihdellut voimakkaasti. Raukeamishakemuksia on vähimmillään ollut alle 100 hakemusta (vuonna 2006) ja enimmillään lähes 800 hakemusta (vuonna 1996) vuodessa. Velallisten tekemien raukeamishakemusten osuus on vaihdellut alle 5 prosentista yli 20 prosenttiin. Velallisten tekemien raukeamishakemusten määrä on siten vaihdellut noin kymmenestä sataan hakemukseen vuodessa.

2.3. Vapaaehtoinen velkasovinto ja ulosottoerusteen määräajan päättymisen

Maksuvaikeuksiin joutuneen velallisen tulee ensisijaisesti yrittää päästä velkojiensa kanssa sopimukseen velkojen ehtojen muuttamisesta ja järjestämisestä. Velkajärjestelylain 11 §:n mukaan velallisella on ennen velkajärjestelyn hakemista velvollisuus selvittää mahdollisuudet tehdä velkojiensa kanssa sovintoratkaisu taloudellisen tilanteensa korjaamiseksi.

Velan ehtojen muutokset, kuten maksuaikataulusta poikkeamiset, ovat erittäin tavallisia. Velkajärjestelylain tarkoittamat sopimusjärjestelyt edellyttävät, että sopimukseen ryhdytään maksukyvyttömän velallisen talouden korjaamiseksi ja että kaikki merkittävimmät velkojat osallistuvat sopimukseen. Tämä on edellytys sille, että velallinen kykenee noudattamaan sovittua maksusuunnitelmaa.

Velkajärjestelylaissa on vain muutama vapaaehtoisia velkajärjestelyjä koskeva säännös. Lähtökohtana onkin se, että sopimuksella osapuolet voivat melko vapaasti määrittää velkajärjestelyjen keinot ja velallisen suoritukset. Sovintoratkaisun etuna on sen joustavuus ja mahdollisuus sovittaa velallisen talouden korjaamiseen tarvittava järjestely kunkin tapauksen yksilöllisten piirteiden mukaan.

Velalliselle säädetyistä vähimmäissuojasta säädetään velkajärjestelylain 85 §:ssä. Velallisen maksulaiminlyönnin seuraamukset eivät saa olla ankarammat kuin mitä lain 42 §:ssä säädetään. Sovittujen velkajärjestelyjen muuttamiseen sovelletaan maksuohjelman muuttamista koskevia 44 §:n säännöksiä, jollei muuta ole sovittu. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen maksuehtojen muutoksista, ne voidaan määrätä tuomioistuimessa.

Lisäksi vapaaehtoisiiin velkasopimuksiin sovelletaan 79a §:n mukaan erityisten perimismääräaikaisten osalta samoja sääntöjä kuin lakisääteisessä velkajärjestelyssä. Tällä pyritään siihen, että myös julkisoikeudelliset velkojat saataisiin mukaan vapaaehtoisiiin menettelyihin. Julkisoikeudellisten velkojen oikeus luopua sopimuksin esimerkiksi osasta verosaatavista perustuu lain 78 §:ään.

Yleisesti voidaan kuitenkin lähteä siitä, että vapaaehtoinen velkajärjestely on sopimus ja että sillä on vain sopimukseen perustuvat oikeusvaikutukset. Osapuolet eivät voi sopia toisin esimerkiksi ulosottokaaren mukaisesta ulosottoerusteen määräajasta ja sen umpeen kulumisen vaikutuksista. Velkajärjestelyä koskeva sopimus ei myöskään ole ulosottoeruste. Ainakaan yleensä ei ole perusteita katsoa, että velallisen ja velkojan tekemä sopimus esimerkiksi velan maksujen lykkäämisestä taikka velan osittaisesta anteeksiannosta muodostaisi velkojan ja velallisen välille uuden velkasuhteen.

Edellä esitetyn perusteella lienee katsottava, että ulosottoeruste voi ulosottokaaren 2 luvun 27 §:n nojalla vanhentua sopimuksen mukaisen maksukauden aikana. Velkoja, jonka hankkima maksutuomio on 15 vuoden jälkeen menettänyt täytäntöönpanokelpoisuutensa ja jonka saatava siten on vanhentunut, ei voi hakea uutta maksutuomioita velkasovinnon tai siinä sovittujen maksujen laiminlyönnin perusteella. Velallisen maksuvelvollisuuden lakkaamisen johdosta muut velkojat voivat edellä mainitun 85 §:n 2 momentin ja 44 §:n nojalla vaatia oman jako-osuutensa lisäämistä muuttuneiden olosuhteiden perusteella.

2.4. Tilastotietoja lama-ajan veloista ja velkojen järjestelyistä

Ulosoton tietojärjestelmästä tehdyn selvityksen mukaan lokakuussa 2007 oli perittävänä kaikkiaan lähes 68 000 sellaista saatavaa, joista oli annettu maksutuomio ennen 1.3.1993 ja jotka siis vanhentuvat, kun ulosottoerusteen määräaika koskevia säännöksiä ryhdytään soveltamaan. Vanhentuvia velkoja on tämän tilaston mukaan yli 30 000 henkilöllä. Näihin lukuihin on otettu mukaan ne tapaukset, joissa velallinen on yksityishenkilö ja velkoja on oikeushenkilö.

Ulosotossa on vain osa maksamatta jääneistä veloista. Jollei velalliselta saada ulosmitattua omaisuutta tai tuloa, asia palautetaan velkojalle. Velkoja voi halutessaan tehdä uuden ulosottohakemuksen. Ulosotossa ei ole ollut havaittavissa, että velkojat olisivat laajasti toimittaneet maksutuomioita ulosottoon tehdäkseen viimeisen perintäyrityksen ennen vanhojen saatavien lopullista vanhentumista. Näin ollen voidaan olettaa, että vuoden 2008 alussa vanhentuvien velkojen määrä samoin kuin vanhoista veloistaan vapautuvien velallisten määrä on huomattavasti edellä esitettyä suurempi.

Velkajärjestelylain voimassaoloaikana on vahvistettu kaikkiaan yli 70 000 maksuohjelmaa. Maksuohjelmat kestävät yleensä viisi vuotta. Keskeneräisiä maksuohjelmia on noin 20 000. Vuosina 2003 – 2005 vahvistettiin yli 4 000 maksuohjelmaa vuodessa, mutta velkajärjestelyjen määrä on viime vuosina ollut uudestaan alenemaan päin.

Velkajärjestelyyn hakeutuneet ovat olleet raskaasti ylivelkaantuneita ja monivelkaisia, mikä on johtanut velkapääomien huomattavaan leikkaamiseen. Vuotta 2005 koskevan maksuohjelmatutkimuksen mukaan velkajärjestelyvelallisten velkojen kokonaismäärä on puolittunut velkajärjestelylain alkuajoista. Tämän arvioidaan johtuvan siitä, että velkajärjestelyn hakeminen suurten yritysten, takaus- ja asuntovelkojen vuoksi on vähentynyt lamavuosista. Samaan aikaan velallisten maksukyky on heikentynyt niin, että nykyään yli 40 prosenttia maksuohjelmista on niin sanottuja nollaohjelmia, joissa velallinen ei ainakaan maksuohjelman alkaessa tee lainkaan suorituksia velkojilleen. Ne velalliset, jotka kykenevät tekemään suorituksia, maksavat noin kymmenesosan veloistaan. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Vesa Muttilainen 2006, Velkajärjestelyt tuomioistuimissa).

Lama-aikana alkaneet velkaongelmat näkyvät edelleen myös verraten tuoreissa maksuohjelmissa. Perimistöimistoilta saatujen selvitysten mukaan lähes puolet vuosina 2003 – 2007 vahvistetuista maksuohjelmista sisältää sellaisia velkoja, joissa 15 vuoden täytäntöönpanoaika ehtii kulua umpeen maksuohjelman aikana. Velkasovinto-ohjelman vaikutus näkyy niin, että vanhoja velkoja on erityisen paljon vuosina 2004 – 2005 vahvistetuissa maksuohjelmissa. Tapauksia, joissa ainakin jokin maksuohjelmaan sisältyvä velka vanhentuisi kesken maksuohjelman, on yli 5 000 kappaletta.

Aikaisempina vuosina takausvastuut ovat olleet selvästi yleisempi velkaongelmien syy kuin nykyään. Maksuohjelmia koskevien selvitysten mukaan vuonna 1997 takaus on ilmoitettu ensisijaiseksi velkaantumisen syyksi 28 prosentissa tapauksia, mutta vuoteen 2005 mennessä luku on pienentynyt noin 10 prosenttiin. Silloinkin, kun takausta ei ole määritetty pääasialliseksi syyksi velkajärjestelyn hakemiselle, velallisella voi muiden velkojen ohella olla myös takausvelkaa. Vuonna 1997 takausvelkaa oli peräti 60 prosentilla ja vuonna 2005 vielä 28 prosentilla velallisista. Takausvastuiden keskimääräinen suuruus on alentunut vuoteen 2005 mennessä lähes neljännekseen

vuoden 1997 tilanteesta, ja keskimääräinen takausvelka oli vuonna 2005 runsaat 20 000 euroa. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Vesa Muttilainen ja Jyrki Tala 1997, Kuka vapautuu veloistaan ja Vesa Muttilainen 2006, Velkajärjestelyt tuomioistuimissa).

Tilastojen perusteella voi arvioida, että ainakin kolmasosa käynnissä olevista maksuohjelmista sisältää takausvelkoja ja että huomattava osa näistä takausveloista on varsin vanhoja. Perimistoimistoilta saatujen tietojen mukaan noin 2 000 maksuohjelmaan sisältyy sellaisia takausvelkoja, joita koskevat päävelat vanhentuvat velalliseen nähden maksuohjelman aikana.

Neuvotteluratkaisut ovat ajan myötä yleistyneet. Sopimuksista ja niiden määrästä ei ole kattavaa tutkimustietoa. Yleisesti arvioidaan, että vapaaehtoiseen sopimukseen ja velkajärjestelylain mukaiseen menettelyyn ohjautuvat erilaiset tapaukset. Sopimukseen pääsy on helpompaa silloin, kun velkaongelmat eivät ole kovin vakavia ja velkojien määrä on suppea.

Sopimukseen perustuvien velkajärjestelyjen määrä kasvoi merkittävästi Suomen Pankkiyhdistyksen, valtiovallan ja Takuu-Säätiön välillä vuonna 2002 sopiman velkasovinto-ohjelman johdosta. Velkasovinto-ohjelman tarkoituksena oli ratkaista pääosa lama-ajalta peräisin olevasta ylivelkaongelmasta vapaaehtoisin sopimuksin. Tavoite oli varsin kunnianhimoinen. Ohjelman tuloksena tehtiin kuitenkin vuosina 2003 – 2005 kaikkiaan noin 7 000 velkasovintoa. Näistä noin 750 oli niin sanotun kevennetyn menettelyn mukaista sopimusta, jossa velkoja yksipuolisesti luopui maksuvaatimuksestaan kaikkein heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevia velallisia kohtaan.

Velkasovinto-ohjelman yhteydessä tehdyn seurantatutkimuksen mukaan sovintoratkaisut vastasivat pitkälti lakisääteisiä velkajärjestelyjä. Olenaisena erona oli kuitenkin se, että lähes kolmasosa sopimuksista tehtiin kertasuorituksena, jossa velallinen maksoi velkojaan tavallisesti joltakin toiselta saamallaan tai lainaamallaan varoilla. Muissa tapauksissa sovittiin yleensä viiden vuoden pituisesta maksuohjelmasta. Sovintoratkaisuissa ei myöskään ollut niin monia velkojia kuin lakisääteisissä velkajärjestelyissä. Velkasovintoja on vuoden 2008 alussa käynnissä 2 000 – 3 000 kappaletta.

2.5. Yhteisön lakkaaminen ja vanhentumisen katkaiseminen

Suuri osa takauksista annetaan yritystoiminnan yhteydessä. Pienten ja keskisuurtenkin yritysten luotonsaannin edellytyksenä usein on, että yrityksen omistaja tai joku hänen lähipiiristään ottaa vastatakseen yrityksen velan maksamisesta. Näin menetellään erityisesti silloin, kun yritystoimintaa harjoitetaan osakeyhtiön muodossa, jolloin osakkaat eivät suoraan lain nojalla ole henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön veloista.

Jollei yhtiö suoriudu maksuistaan, velkoja voi takaussopimuksen ehtojen mukaisesti periä maksua takaajalta, jolle puolestaan syntyy takautumisoikeus eli oikeus velkoa maksamansa määrä velallisyhtiöltä. Luottokäytännössä vallitseva takausmuoto on niin sanottu omavelkainen takaus, jossa velkoja voi kohdistaa vaatimuksensa suoraan takaajaan ilman, että velallinen olisi ensin osoitettava maksukyvyttömäksi. Yleisten periaatteiden mukaisesti velkojan on kuitenkin huolehdittava siitä, että myös päävelallinen pysyy velkavastuussa. Tämä on edellytys sille, että takaaja voi periä velkaa päävelalliselta lakiin perustuvan takautumisoikeutensa nojalla. Jos velkoja laiminlyö velan vanhentumisen katkaisemisen tai muutoin vapauttaa velallisen, myös takaaja vapautuu takausvastuustaan. Takausta nimitetäänkin usein liitännäiseksi oikeudeksi: takaajalta ei voida vaatia enempää kuin päävelalliselta.

Liitännäisyysvaatimuksesta on kuitenkin poikkeuksia. Takauslain 17 §:n 2 momentin mukaan takausvastuu ei vähene eikä lakkaa, jos maksukyvyttömän velallisen maksuvelvollisuutta on esimerkiksi yksityishenkilön velkajärjestelyssä tai yrityssaneerauksessa vähennetty tai se on poistettu kokonaan. Myöskään takaaja ei voi kohdistaa vaatimuksia velalliseen sen jälkeen, kun tämä on tehnyt maksuohjelman mukaiset suoritukset. Muunlainen ratkaisu ei olisikaan perusteltu ottaen huomioon, että takauksen tarkoituksena on turvata velkojan maksunsaanti velallisen maksukyvyttömyystilanteissa ja että yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen tavoitteena on velallisen velkaongelmien selvittäminen ja ratkaiseminen yhdellä kertaa.

Takauslaissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, miten velallisyhtiön lakkaaminen vaikuttaa takaajan vastuuseen. Velallisyhtiön lakkaamisella tarkoitetaan tässä sitä, että yhtiö lopettaa toimintansa ja myös menettää oikeudellisen toimintakelpoisuutensa.

Lainsäädännössä on useita, eri tilanteita varten säädettyjä menettelyjä, jotka johtavat yhtiön oikeudelliseen lakkaamiseen. On selvää, ettei velallisyhtiön lakkaaminen sinänsä poista takaajan vastuuta. Epätietoisuutta on sen sijaan aiheuttanut se, onko velkojan huolehdittava vanhentumisen katkaisemisesta myös lakaneeseen yhtiöön nähden. Jos velkojalla katsotaan olevan tällainen velvollisuus eikä velan katkaisemistoimia ole tehty, velan vanhentuessa takaajankin vastuu lakkaa.

Korkein oikeus on ratkaisussaan (KKO 2007:43) vahvistanut, että takauksen voimassaolo ei lakkaa sillä perusteella, että päävelan vanhentumista ei ollut katkaistu velallisena olevaan osakeyhtiöön nähden enää sen jälkeen, kun yhtiö oli konkurssimenettelyn myötä lopettanut toimintansa ja lain mukaan purkautunut. Perusteluissaan korkein oikeus toteaa muun muassa, ettei toimenpiteellä, jolla konkurssituomiossa vahvistetun saatavan vanhentuminen pyrittäisiin katkaisemaan purkautuneeseen osakeyhtiöön nähden, voisi toimintansa pysyvästi lopettaneen yhtiön osalta olla muuta tarkoitusta kuin varmistaa takaussaatavan täytäntöönpanokelpoisuus. Tällaisen toimenpiteen edellyttämiseen velkojalta ei kuitenkaan korkeimman oikeuden mukaan ole nähtävissä mitään järkevää tarvetta, mikä on lakiin perustuvien, päävelallisen velkajärjestelyyn tähtäävien maksukyvyttömyysmenettelyjen osalta säädetty nimenomaisesti.

Yhtiön purkaminen konkurssimenettelyn kautta ajankohtaistuu silloin, kun yhtiö on ylivelkainen. Jos lopetettavan yhtiön varat riittävät kaikkien velkojen maksuun, yhtiö voidaan purkaa osakeyhtiölain (624/2006) 20 luvussa säädetyn selvitysmenettelyn kautta. Koska tällöin kaikki purkautuvan yhtiön velat tulevat suoritetuiksi, velan vanhentumiseen ja takaajan vastuuseen liittyvien kysymysten ei tulisi ajankohtaistua myöskään selvitysmenettelyn jälkeen.

Sekä konkurssi- että selvitysmenettely edellyttävät, että yhtiön varat riittävät selvityskuluihin. Jos konkurssiin asetetun yhtiön varat eivät riitä edes menettelykustannuksiin, konkurssi raukeaa. Osakeyhtiölain 20 luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan yhtiö on tällöin poistettava kaupparekisteristä. Yhtiö on poistettava kaupparekisteristä myös eräissä muissa osakeyhtiölain 20 luvun 2 ja 4 §:ssä sekä 23 luvun 2 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa, joissa yhtiön tiedetyt varat eivät riitä selvityskulujen maksamiseen, eikä kukaan – esimerkiksi osakkeenomistaja tai velkoja – ota

vastatakseen selvityskuluista. Kaupparekisterilain (129/1979) 24 §:n nojalla yhtiö voidaan lisäksi poistaa rekisteristä, jos elinkeinonharjoittajasta ei ole viimeisten kymmenen vuoden aikana toimitettu rekisteri-ilmoituksia ja on syytä olettaa elinkeinonharjoittajan lopettaneen toimintansa.

Korkeimmassa oikeudessa on ollut tutkittavana myös se, onko velkojan katkaistava velan vanhentuminen kaupparekisterilain nojalla rekisteristä poistettuun velallisyhtiöön nähden voidakseen periä velkaa takaajalta. Ratkaisussaan (KKO 2007:16) korkein oikeus katsoi, että velkojalla on tällöin velvoite huolehtia päävelan voimassa pysymisestä. Perusteluissa todetaan, että lainsäädännössä ei ole muuta säädetty ja että velkojalla on oikeudelliset keinot vanhentumisen katkaisemiseen.

Käsitteellisesti yhtiön purkaminen ja rekisteristä poistaminen voidaan erottaa toisistaan. Erona on tietenkin myös se, että konkurssi- ja selvitysmenettelyissä velallisyhtiön taloudellinen tila on selvitetty ja velat on myös maksettu siihen määrään, johon velallisyhtiön varat ovat riittäneet. Rekisteristä poistamistapauksissa taas selvittämiseen ei ole voitu ryhtyä, koska yhtiö on arvioitu täysin varattomaksi. On kuitenkin huomattava, että ennen rekisteristä poistamismenettelyyn ryhtymistä viranomainen selvittää muun muassa verottajalta tietoja yhtiön varattomuudesta ja toimimattomuudesta. Poistosta myös kuulutetaan etukäteen, ja elinkeinonharjoittajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Osakeyhtiölakiin perustuvassa poistossa velkojille varataan lisäksi mahdollisuus ottaa vastatakseen selvityskuluista ja näin estää yhtiön poistaminen kaupparekisteristä.

Poistamisperusteesta riippumatta rekisteristä poistetun yhtiön oikeudellinen asema on pitkälti samankaltainen. Lakannut yhtiö ei voi tehdä oikeustoimia eikä sillä yleensä ole sellaisia edustajia, jotka voisivat niitä tehdä. Edustajien puuttuessa yhtiöön kohdistuvat tiedoksiannot joudutaan käytännössä yleensä hoitamaan kuulusmenettelyn avulla. Kummassakin tapauksessa velkojat voivat periä saataviaan sellaisesta omaisuudesta, joka yhtiöllä jälkikäteen havaitaan olevan. Rekisteristä kerran poistettua yhtiötä ei voi palauttaa rekisteriin eikä saada siitä uudestaan oikeustoimikelpoista yhtiötä.

Vuoden 1994 jälkeen kaupparekisteristä on poistettu 13 000 elinkeinonharjoittajaa loppuunsaatetun konkurssimenettelyn ja 8 900 elinkeinonharjoittajaa selvitysmenettelyn

perusteella. Samana aikana kaupparekisterilain nojalla on poistettu yli 100 000 yhteisöä ja osakeyhtiölain nojalla lähes 57 000 yhtiötä.

Vain noin 12,5 prosenttia poistetuista yhtiöistä on purkautunut sellaisessa selvitysmenettelyssä, joka edellä esitetyn mukaan poistaa velkojalta velvollisuuden katkaista velan vanhentuminen. Valtaosassa poistettuja yrityksiä velkojan on siis edelleen määrääjoin huolehdittava velan vanhentumisen katkaisemisesta sillä uhalla, että takaajien tai muiden samasta velasta vastaavien velka lakkaa tai ainakin vähenee. Takaajiin kohdistuvan ulosottomenettelyn yhteydessä on vastaavasti tarkistettava, millä perusteella velallisyhtiö on poistettu rekisteristä.

Edellä esitetyt luvut sisältävät myös tiedot kaupparekisterilain nojalla poistetuista osuuskunnista. Osuuskuntalain (488/2001) purkamista ja poistamista koskevat säännökset ovat suurelta osin yhteneviä osakeyhtiölain kanssa. Yhdistyksen purkautumisesta säädetään yhdistyslaissa (503/1989). Yhdistyslain 7 luvussa on säännökset yhdistyksen vapaaehtoisesta purkautumisesta ja yhdistyksen toimimattomuuteen perustuvasta purkautuneeksi julistamisesta sekä 8 luvussa yhdistyksen lakkauttamisesta. Kaikissa näissä tapauksissa yhdistyksen lakkaaminen tapahtuu pääsääntöisesti selvitysmenettelyn kautta.

2.6. Kuolinpesä

Velallisen kuolema ei vaikuta velallisen velkasuhteisiin. Velallisen sijaan tulee hänen kuolinpesänsä, ja velkoja voi vaatia velan suorittamista kuolinpesältä. Kuolinpesässä onkin tehtävä perunkirjoitus vainajan varojen ja velkojen luetteloimiseksi. Kuolinpesän ja vainajan velat on suoritettava ennen kuin osakkaat voivat jakaa pesän omaisuutta.

Kuolinpesän osakkaat eivät henkilökohtaisesti vastaa vainajan tai pesän veloista. Jos osakkaat ovat laiminlyöneet perunkirjoituksen toimittamisen tai antaneet vääriä tietoja perukirjaan taikka jos he ovat jakaneet varoja ennen velkojen suorittamista, osakkaat voivat kuitenkin joutua vahingonkorvaus- tai palautusvastuuseen. Vastuun määrä rajoittuu velkojille aiheutuneen vahingon määrään. Kuolinpesän osakkaiden velkavastuuta on rajoitettu perintökaaren 21 lukuun tehdyillä muutoksilla (783/2004).

Vainajan velkojen selvittäminen voidaan toteuttaa usealla tavalla. Tavallisesti pesän osakkaat itse selvittävät pesän ja huolehtivat pesän ja vainajan velkojen maksamisesta. Aikaisemmin konkurssi oli ainoa tapa, jolla ylivelkainen pesä voitiin selvittää, jos pesän velkojat eivät suostuneet vapaaehtoisesti sopimaan maksujen suorittamisesta ja ainakin osittaisesta velkojen anteeksiannosta. Konkurssikustannukset ovat kuitenkin niin korkeat, että ennen lainmuutosta kolme neljäsosaa kuolinpesien konkurseista raukesi varojen puutteessa. Tällöin kaikki pesän varat oli käytetty konkurssimenettelyn kustannuksiin.

Edellä mainitussa perintökaaren muutoksessa lisättiin mahdollisuuksia ratkaista ylivelkaisen kuolinpesän ongelmia pesänselvittäjän avulla. Pesänselvittäjä voi päättää pesän varojen jakamisesta velkojille noudattaen lakiin perustuva maksunsaantijärjestystä. Tällainen päätös rinnastuu yksityishenkilön velkajärjestelyssä tehtyihin maksuvelvollisuuden muutoksiin. Takauslain 17 §:n 2 momentin mukaan takaaja ei voi vedota siihen, että päävelan määrää on pesänselvittäjän päätöksellä alennettu tai se on poistettu.

Jollei velkaista kuolinpesää luovuteta pesänselvittäjän hallintoon esimerkiksi siitä syystä, ettei pesällä ole riittävästi varoja selvityskustannusten kattamiseen, velkojen ehdot pysyvät entisinä. Tällä perusteella voitaneen katsoa, että takaajan vastuun säilyttämiseksi velkojan tehtävänä on edelleen huolehtia päävelan vanhentumisen katkaisemisesta.

3. Ehdotetut muutokset

3.1. Maksuohjelman pysyvyys ja ulosottoerusteen määrääjat

Vahvistettavat maksuohjelmat

Velkajärjestelylakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, miten ulosottoerusteen määrääjän umpeen kuluminen otetaan huomioon maksuohjelmaa vahvistettaessa.

Velkajärjestelyvelkoja ovat kaikki velat, joista velallinen velkajärjestelyn alkaessa vastaa henkilökohtaisesti tai joiden maksamisesta hän on antanut omaisuuttaan vakuudeksi. Velkajärjestelylain peruseriaatteita on, että velkojia kohdellaan yhdenvertaisesti. Tavallisille veloille osoitetaan yhtä suuri suhteellinen osuus velallisen varoista ja maksuvarasta. Vakuusvelat saavat kuitenkin täyden suorituksen koko sille velan pääoman määrälle, jonka vakuuden arvo kattaa. Lisäksi yhdenvertaisuuden periaatteesta on poikkeuksia 31 ja 31a §:ssä nimenomaisesti säädettyjen velkojien hyväksi.

Velkajärjestelyn piiriin eivät kuulu ne velat, jotka ovat vanhentuneet ennen velkajärjestelyn aloittamista. Epäkohtana voidaan pitää sitä, jos sellainen vanha velka, joka ulosottoerusteen 2 luvun säännösten nojalla on vanhentumassa pian velkajärjestelyn aloittamisen jälkeen, saa maksuohjelmassa saman aseman kuin muut velat. Tällöin vanhaa saatavaa perivä velkoja hyötyy velallisen velkajärjestelystä, koska velallinen joutuu maksamaan velkaa vielä laissa säädetyn velkavastuun enimmäiskeston jälkeenkin. Vastaavasti muut velkojat joutuvat huonompaan asemaan kuin velkajärjestelyn ulkopuolella, jossa vanhentuva velka poistuisi kilpailemasta ulosottoerusteen tuloksesta.

Sääntelyn johdonmukaisuuden vuoksi on perusteltua, että aineellisoikeudelliset säännökset otetaan huomioon myös velkojen järjestelyissä ja ettei täytäntöönpanomenettelyn valinta vaikuta velkojien keskinäiseen asemaan. Säännösten ei myöskään tulisi johtaa erilaiseen lopputulokseen lakisääteisessä ja vapaaehtoisessa velkajärjestelyssä. Jos vanhat velat saisivat lakisääteisessä velkajärjestelyssä joko-

osuutta koko maksuohjelman ajalta, se voisi vaikeuttaa vapaaehtoisten velkajärjestelyjen aikaansaamista.

Pitkäaikainen perintä heikentää velallisen taloudellista kantokykyä, jonka seurauksena velalliselle usein kertyy uusia velkoja. Kysymys ei tällöin ole pankkiluotoista tai muista uusista luotoista, vaan tavallisemmin vuokra- ja verorästeistä sekä erilaisista laskusaatavista. Edelleen perinnässä olevat vanhat velat ovat usein suuria yritys- tai takausvelkoja. Jos nämä velat otetaan täysimääräisesti huomioon velkajärjestelyssä, uusien velkojen jako-osuus jää hyvin pieneksi.

Vanhojen velkojen poistuessa uudemmille veloille kertyvä osuus kasvaa, ja niiden pääoma saattaa tulla kokonaankin suoritetuksi. Tällöin maksuohjelman kesto voidaan jo alun perin määrätä säännönmukaista viittä vuotta lyhyemmäksi, jos velkajärjestely ylipäänsä on tarpeen maksuajan saamiseksi sekä viivästys- ja perintäkulojen välttämiseksi. Suurten velkojen lakkaaminen lisää myös velallisen mahdollisuuksia saada maksuohjelma päättymään ennenaikaisesti suorittamalla loppuvelat vapaaehtoisesti. Velan vanhentumisen huomioon ottaminen vaikuttaa vain poikkeustapauksissa näin edullisesti velallisen taloudelliseen asemaan. Ajateltavissa kuitenkin on, että velallisen arkipäiväisten sopimusten ja esimerkiksi jälkikäteiseen laskutukseen perustuvien kulutushyödykkeiden hankkimisen edellytyksiä parantaisi se, että velkojat voivat luottaa vanhojen velkojen lakkaamiseen.

Sen puolesta, että vanhoja velkoja kohdeltaisiin samalla tavalla kuin muita velkoja, puhuvat lähinnä pyrkimys välttää maksuohjelmien mutkikkuutta samoin kuin yhdenmukaisuus lain 79 §:ssä tarkoitettujen velkojen kanssa. Vaikka velkajärjestelyä voidaan pitää osittain summaarisena menettelyinä, maksuohjelmassa pyritään varsin yksityiskohtaisella tavalla määrittelemään velallisen maksuvara ja ennakoimaan sellaiset tulevat olosuhteiden muutokset, jotka vaikuttavat velkajärjestelyihin.

Jotta kysymys ulosottokaaren mukaisten määräaikojen merkityksestä maksuohjelmaan ylipäänsä ajankohtaistuu, edellytetään, että velkoja on hakenut velallista vastaan maksutuomion ja perinyt sitä jo vähintään kymmenen vuoden ajan ennen velkajärjestelyn alkamista. Vertauskohdan hakeminen 79 §:ssä tarkoitetuista

verovelosta ja muista veloista, joissa on erityissääntelyyn perustuva lyhyt perimisaika, on keinotekoista.

Merkitystä on myös takaukseen liittyvien oikeussääntöjen johdonmukaisuudella. Takauksen peruseriaatteisiin ei sovi se, että velkoja voi vaatia takaajalta suorituksia sellaisesta velasta, joka on vanhentunut ja josta velallinen ei itse enää vastaa. Jos velkoja voisi takaajan maksuohjelman nojalla saada suorituksia vanhentuneesta velasta, takaaja ei voisi edes periaatteessa saada toisen velasta maksamaansa velkaa perityksi takaisin. Tämän takaajat voisivat kokea hyvin epäoikeudenmukaisena, vaikka takautumisoikeuden taloudellinen arvo todellisessa perintätilanteessa olisi vähäinen.

Esityksessä ehdotetaankin, että ulosottokaaren mukaiset määräajat ja määräajan umpeen kulumisesta seuraava velan vanhentuminen ennakoidaan ja otetaan huomioon maksuohjelmaa laadittaessa. Tämä toteutettaisiin niin, että vanhentuvalle velalle osoitetaan maksuohjelmassa osuus maksuvarasta vain siltä ajalta, jona velka olisi perittävässä ulosoton kautta. Velkoja ei siten enää saisi osuutta ulosottoperusteen määräajan päättymisen jälkeen kertyvistä velallisen tuloista. Samoja sääntöjä sovellettaisiin sekä velkajärjestelyvelallisen velallisen omiin velkoihin että niihin toisen velallisen velkoihin, joista hän vastaa takauksen tai muun perusteen nojalla.

Velallisen maksuvelvollisuuden lakkaamisen ennakointi johtaa maksuohjelman jaksottamiseen. Nykyäänkin maksuohjelmia laaditaan niin, että velkojien saamat suoritukset vaihtelevat maksuohjelman aikana. Esimerkiksi velallisen tulojen ja menojen muutokset arvioidaan, ja velallisen muuttuva maksuvara lasketaan erisuuruisena eri ajanjaksoille.

Voimassa olevat maksuohjelmat

Voimassa olevat maksuohjelmat on pääsääntöisesti vahvistettu vuosina 2003–2007. Ulosottolain muutos, jossa ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuudelle asetettiin määräaika, hyväksyttiin eduskunnassa maaliskuussa 2003 ja se tuli voimaan maaliskuussa 2004. Lain siirtymäsäännöksen nojalla ulosottoperusteen täytäntöönpanokelvottomuutta koskevat säännökset oli tarkoitettu tulemaan sovellettaviksi vasta viiden vuoden kuluttua maaliskuussa 2008. Ennen kyseistä

lainmuutosta ulosottooperuste oli voimassa pysyvästi eikä velka myöskään vanhentunut, jos velkoja huolehti velan katkaisemisesta esimerkiksi hakemalla ulosottoa. Ulosottolaki muutoksineen kumottiin ulosottokaaren tullessa voimaan vuoden 2008 alusta.

Velan täytäntöönpanokelvottomuus ei tarkoittanut velan lakkaamista, vaan velallisella oli edelleen velvollisuus maksaa velka, vaikkei sitä enää voitukaan periä ulosottoteitse eikä konkurssissa. Sitä vastoin täytäntöönpanokelvotonkin velka olisi voitu periä velallisen kuolinpesästä ja ilmeisesti myös velkajärjestelyssä. Maksuohjelmassa täytäntöönpanokelvotonta saatavaa olisi käsitelty kuten tavallisia velkoja. Hallituksen esityksessä (HE 216/2001 vp) todetaan erityisesti, että maksuohjelman mukaista saatavaa voitaisiin periä ulosotossa lainvoimaisen maksuohjelman mukaan laskettava määräaika siitä riippumatta, oliko velkojalla saatavasta aikaisempi ulosottooperuste.

Lähtökohtaisesti täytäntöönpanokelvoton saatava oli muutoin oikeudellisesti samassa asemassa kuin muutkin velat. Koska velka ei sitä koskevan ulosottooperusteen täytäntöönpanokelpoisuuden päättymisen jälkeenkään lakannut, myöskään takaaja ei tällä perusteella olisi vapautunut vastuusta, jos velkoja olisi jatkanut velan vanhentumisen katkaisemista määräajoin. Näin ollen velallisen velan täytäntöönpanoajan päättymisen ei olisi voinut vaikuttaa takaajan maksuohjelmaan.

Ulosottokaaren säätämisellä ei ollut tarkoitus puuttua maksuohjelmien sisältöön. Nyt ehdotettavassa siirtymäsäännöksessä vahvistettaisiinkin, että velkojan oikeus maksuohjelmassa ennen lain voimaantuloa vahvistettuun maksuun ei esty sillä perusteella, että ulosottokaaren mukainen ulosottooperusteen määräaika päättyisi ennen kuin velkoja saa maksun. Maksuohjelma olisi siten uusi täytäntöönpanoperuste, kuten ulosottokaareissa säädetään. Siirtymäsäännöksessä ehdotetaan, että samaa periaatetta noudatetaan myös takaajalle ennen lain voimaantuloa myönnettyssä velkajärjestelyssä, jos päävelka velallista kohtaan vanhentuu ulosottokaaren 2 luvun 27 §:n nojalla kesken maksuohjelman.

Ehdotetun siirtymäsääntelyn ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa aikaisempien maksuohjelmien pysyvyys ja turvata osapuolten luottamus tuomioistuimen vahvistamien velvoitteiden noudattamiseen. Ei olisi myöskään tarkoituksenmukaista ryhtyä lainmuutosten johdosta laajasti muuttamaan maksuohjelmia.

Jos velkojen vanhentuminen edellytettäisiin otettavaksi huomioon myös aikaisemmissa maksuohjelmissa, tuomioistuimiin ohjautuisi tuhansia hakemuksia maksuohjelmien muuttamiseksi. Tämä aiheuttaisi valtavan lisätyön velkaneuvontaan, selvittäjille ja tuomioistuimiin. Myös velallisille ja velkojille aiheutuisi kustannuksia ja vaivaa. Maksuohjelmien muuttaminen, joissa otettaisiin jälkikäteen huomioon velan lakkaaminen, aiheuttaisi tosiasiasa valtaosalle velallisista epäedullisen lopputuloksen. Velallisten maksuohjelmat nimittäin pitenisivät, koska velkajärjestelylain mukaan velallisen on osallistuttava maksuohjelman muuttamisesta aiheutuviin selvittäjän kustannuksiin neljän kuukauden maksuvarallaan.

Yksittäisen velan vanhentuminen kesken maksuohjelman ei yleensä hyödyttäisi velallista. Velkajärjestelylain keskeinen periaate nimittäin on, että velallinen käyttää koko maksuvaransa velkojensa maksuun ja että velkojen leikkaukset mitoitetaan tämän mukaisesti. Vapautuva maksuvara ei jäisi velalliselle vaan maksuohjelmaa olisi muutettava niin, että se osoitettaisiin muille velkojille.

Velkajärjestelyissä leikataan keskimäärin 90 prosenttia velkojen pääomista. Vanhentuvien päävelkojen tulisi muodostaa valtaosa veloista vaikuttaakseen edullisesti keskimääräisen velkajärjestelyvelallisen taloudelliseen asemaan. Velalliset eivät kuitenkaan muodosta yhtenäistä joukkoa, vaan velkojen luku- ja kokonaismäärät samoin kuin kertyvän rahamäärän osuus velkojen yhteismäärästä vaihtelevat. Vuotta 1995 koskeneen otantatutkimuksen mukaan kaikilta velallisilta leikattiin vähintään 75 prosenttia velkojen pääomista. Vaikka velkavastuun enimmäiskesto otettaisiin huomioon velkajärjestelyissä, se hyödyttäisi varsin harvalukuista velkajärjestelyvelallisten joukkoa.

Jäljempänä jaksossa 3.2. ehdotetaan kuitenkin, että velallisella olisi aina oikeus hakea maksuohjelman raukeamista. Näin velallinen, joka kykenisi velan tai velkojen enimmäiskeston päättymisen vuoksi suoriutumaan muista veloistaan ilman velkajärjestelyä, voisi saada aikaisemmin vahvistetun maksuohjelman raukeamaan.

Kuten nykytilaa koskevassa jaksossa 2.1. selostetaan, periaatteellisena ongelmana on se, että velkajärjestelyssä oleva takaaja joutunee tekemään suorituksia myös sellaiselle velkojalle, joka ei enää päävelan vanhentumisen vuoksi voi velkoa saatavaa velalliselta

itseltään. Tämä merkitsee poikkeusta takauksen yleisestä liitännäisyysvaatimuksesta. Liitännäisyysvaatimuksesta on kuitenkin lainsäädännössä tehty poikkeuksia juuri velallisen maksukyvyttömyystilanteissa.

Järjestelmän selkeyden ja ymmärrettävyyden kannalta olisi ongelmallista, jos maksuohjelmassa vahvistettujen velkajärjestelyjen pysyvyys ja voimassaoloaika vaihtelisivat sen perusteella, vastaako velallinen velasta yksin vai yhdessä jonkun muun kanssa. Tällainen ratkaisu edellyttäisi vahvoja käytännöllisiä ja oikeuspoliittisia perusteita.

Takauksen liitännäisyyden tavoitteet ja tosiasialliset vaikutukset onkin suhteutettava siihen soveltamistilanteeseen, jossa takaajalle on myönnetty velkajärjestely ja jossa päävelan vanhentuminen ajankohtaistuu vähintään 15 vuoden ulosottoerinnän jälkeen. Arvioinnissa on otettava huomioon sekä yhden velan poistumisen vaikutus suhteessa velalliselle jääviin maksuvelvoitteisiin että takaajan takautumisoikeuden taloudellinen arvo.

Koska velkajärjestelyvelallisten kokonaisvelkamäärä on yleensä moninkertainen heidän maksuvaraansa nähden, päävelan vanhentumisen huomioon ottaminen ei monessakaan tapauksessa hyödyttäisi takaajaa. Takaajille myönnettyissä velkajärjestelyissä saattaa kuitenkin olla tapauksia, joissa takausvelat muodostavat pääosan hänen kaikkien velkojensa kokonaismäärästä. Tällöin päävelan vanhentuminen voi olla niin merkityksellistä, etteivät muiden velkojen järjestelyt enää ole tarpeen. Tarkoituksenmukaisempaa on, että nämä tapaukset käsitellään ehdotetulla tavalla yksittäisinä maksuohjelman purkamisina, kuin vaatia, että takaajien maksuohjelmia ja niihin sisältyviä velkavastuita ryhdyttäisiin systemaattisesti selvittämään ja muuttamaan.

Saamatta jäävän takautumisoikeuden osalta on otettava huomioon, että velkoja on jo perinyt päävelalliselta saatavaa tuloksetta vähintään 15 vuoden ajan. Takaajan mahdollisuudet saada maksu velalliselta ovat tällöin vähäiset. Yleinen oikeustaju ei edellytä, että takaaja, jonka omia maksuvelvoitteita tuntuvasti leikataan velkajärjestelyssä, samanaikaisesti saisi oikeuden maksuohjelman aikana tekemiensä suoritusten perusteella vaatia myöhemmin suorituksia niin ikään maksukyvyttömänä

pidettävältä velalliselta. Lisäksi on huomattava, että takaaaja voi edelleen periä velalliselta niitä maksusuorituksia, jotka hän on tehnyt ennen päävelan vanhentumista. Yksityistakaajan perintäaika, joka lasketaan hänen hankkimastaan maksutuomiosta, on ulosottokaaren 2 luvun 24 §:n mukaan 20 vuotta.

3.2. Maksuohjelman raukeaminen velallisen hakemuksesta

Velkajärjestelyn tarkoituksena on maksukyvyttömän yksityishenkilön taloudellisen tilanteen korjaaminen. Velallinen vapautuu velkajärjestelyn piiriin kuuluvista veloistaan sen jälkeen, kun hän on täyttänyt maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuutensa. Koska velkajärjestely on velalliselle merkittävä etu, velalliselta edellytetään laissa maksuohjelman tunnollista noudattamista ja myötävaikuttamista siihen, että velkajärjestely voidaan asianmukaisesti toteuttaa. Maksuohjelman rautessa velallinen menettää velkajärjestelystä saamansa taloudellisen edun, ja velkojien oikeudet palaavat sellaisiksi kuin ne olivat ennen velkajärjestelyä. Koska velkajärjestely on nimenomaan velallisen eduksi säädetty järjestelmä, hänellä on katsottu olevan oikeus myös luopua velkajärjestelyllä saamastaan taloudellisesta edusta.

Säännös velkajärjestelyn raukeamisesta on otettu lakiin velkojan aseman turvaamiseksi velkajärjestelyn väärinkäyttötapausten varalta. Jotta maksuohjelma voitaisiin määrätä raukeamaan, velallisen on täytynyt laiminlyödä maksuohjelmansa olennaisesti tai velkojan on esitettävä raukeamiselle muu velkajärjestelylain 42 §:n 4 momentissa tarkoitettu peruste. Säännöksessä edellytettyjen raukeamisperusteiden ohella vaaditaan, että tuomioistuin harkitsee, onko maksuohjelman raukeaminen velallisen kannalta kohtuuton seuraamus. Vastaavaa tarvetta edellyttää erityisiä perusteita hakemuksen tueksi ei ole silloin, kun velallinen itse hakee maksuohjelmansa raukeamista. Luonnollinen lähtökohta on, että vapaaehtoisesti velkajärjestelyyn pyrkinyt velallinen voi niin halutessaan myös päättää menettelyn, jonka hän myöhemmin havaitsee olevan liian vaativa tai tarpeeton.

Uudet vanhentumissäännökset ovat nostaneet esiin kysymyksen siitä, olisiko velallisen oikeutta hakea maksuohjelman raukeamista tarkasteltava uudelleen. On näet oletettavaa, että maksuohjelman raukeamista ainakin harkitsevat sellaiset velalliset, joiden veloista

huomattava osa vanhentuisi ulosottokaaren nojalla. Jos maksuohjelma raukeaa, kaikkien velkojen maksuehdot sekä aikaisemmin annetut maksutuomiot palautuvat voimaan. Tällöin lakkaavat sellaiset velat, joista on annettu tuomio vähintään 15 vuotta aikaisemmin, samoin kuin sellaiset takausvastuut, joita koskeva päävelka on vanhentunut. On kuitenkin huomattava, että maksuohjelman raukeaminen tarkoittaa myös muiden velkojen osalta maksuvelvollisuuden palautumista alkuperäisten ehtojen mukaisiksi. Raukeamishakemuksen tekeminen voikin olla velallisen kannalta edullista vain, jos hän kykenee maksamaan jäljelle jäävät velat täysimääräisesti tai jos hän pääsee sopimukseen muiden velkojien kanssa. Lisäksi velallisen tulee ottaa huomioon, että maksuohjelman raukeamisesta aiheutuu uusi merkintä luottotietoihin.

Kun lopputuloksen kohtuullisuutta arvioidaan velkojan kannalta, on huomattava, että velkoja on voinut käyttää lainmukaisia perintäkeinoja koko maksutuomion täytäntöönpanokelpoisuuden ajan. Velalliselta on peritty kaikki ne varat, jotka hänen maksukykynsä on mahdollistanut.

Uuden lainsäädännön voimaantuloon liittyvät kysymykset eivät ole peruste muuttaa maksuohjelman raukeamisedellytyksiä velallisen vahingoksi. Ne ovat kuitenkin osoittaneet tarpeen selventää säännöstä. Maksuohjelman raukeamista koskevaa säännöstä ehdotetaankin muutettavaksi niin, että siitä käy selvästi ilmi, että velallisen hakemuksesta maksuohjelma voidaan aina määrätä raukeamaan.

3.3. Velan vanhentumisen vaikutukset vapaaehtoisissa velkasovinnnoissa

Velat ja niiden maksuehdot ovat asioita, joista velallinen ja velkoja voivat sopia verraten vapaasti. Velallinen ei kuitenkaan voi pätevästi luopua pakottavaan lainsäädäntöön perustuvasta suojastaan. Sopimusehto, jossa velallinen luopuu esimerkiksi vetoamasta velan vanhentumiseen, on tehoton. Vapaaehtoisissa velkajärjestelyissä on lisäksi noudatettava velkajärjestelylain keskeisiä periaatteita. Velkojien maksunsaantioikeus ja velkojien keskinäinen asema eivät siten saisi ainakaan merkittävästi poiketa laissa säädetyistä.

Esityksessä ei ehdoteta, että velkasovintojen sisältöä säänneltäisiin nykyistä tarkemmin. Velkajärjestelylain maksuohjelmaa koskevat säännökset vaikuttavat kuitenkin välillisesti myös vapaaehtoiisiin velkajärjestelyihin. Velallinen ja velkojat vertaavat neuvottelutulosta siihen, minkälaisia suorituksia tehtäisiin lakisääteisessä velkajärjestelyssä. Myös nyt ehdotettu velkajärjestelylain muutos tulee vaikuttamaan uusiin velkajärjestelyä koskeviin sopimuksiin.

Lainsäädännössä pyritään suosimaan vapaaehtoisia velkajärjestelyjä. Toisaalta tärkeänä on pidettävä myös velallisen oikeusasemaa. Vakaviin velkaongelmiin joutunutta yksityishenkilöä on suojattava siltä varalta, että hän velkasovintoa tehdessään kohtuuttomasti heikentää oikeuksiaan. Tältä kannalta on perusteltua, että velallinen voi vapautua esimerkiksi sellaisesta sopimuksesta, jossa hän on sitoutunut merkittävästi raskaampiin suorituksiin kuin hänen maksukykyensä edellyttää.

Esityksessä ehdotetaan, että vapaaehtoinen velkasopimus voidaan saada puretuksi samoilla edellytyksillä kuin lakisääteinen velkajärjestely. Velallinen voisi siten päästä eroon itselleen epäedullisesta velkasovinnosta ja hakea tuomioistuimesta velkajärjestelyä. On huomattava, ettei tämä sääntely lisää velallisen väärinkäyttömahdollisuuksia. Jollei velallisella ole ollut perusteltua syytä luopua sovituista velkojen järjestelystä, lakisääteistä velkajärjestelyä ei velkajärjestelylain 10 §:n 1 momentin 8–10 kohdat huomioon ottaen voitane myöntää. Velallisen oikeuteen purkaa sovittu velkajärjestely on lisäksi erityinen tarve ulosottokaaren ja tämän lakiehdotuksen voimaantulon johdosta.

Ehdotetun siirtymäsääntelyn mukaan aikaisemman lain aikana sovittuja velkajärjestelyjä olisi noudatettava samoin kuin olisi noudatettava aikaisemman lain aikana vahvistettuja maksuohjelmiakin. Velan vanhentumisella ei olisi välittömiä oikeudellisia vaikutuksia, koska vanhentuminen velallisen omaa velkaa tai sellaista velkaa, josta velallinen vastaa takauksen tai muun vakuussitoumuksen perusteella.

Siirtymäsääntelyllä pyritään siten turvaamaan osapuolten sopimukseen perustuvat oikeudet sellaisina kuin ne olivat sopimusta tehtäessä. Tarkoituksena on myös välttää ne sopimusten muutokset, jotka velan vanhentuminen kesken sovitun maksuajan muutoin aiheuttaisivat. Ilman siirtymäsäännöstä sekä velallisilla että muilla velkojilla olisi oikeus

vaatia maksuosuuksien tarkistamista, koska velallisen maksuvelvollisuus on vanhentuneen velan osalta lakannut. Vapaaehtoisten velkajärjestelyjen siirtymäsääntely perustuu jaksossa 3.1. selostettuihin syihin ja vaikutusarvioihin.

Samalla kun ehdotuksessa lähtökohtaisesti suojataan aikaisemman lain aikana tehtyjen sopimusjärjestelyjen pysyvyys, on turvattava myös velallisen mahdollisuudet hyötyä uudesta lainsäädännöstä. Velalliselle, jonka veloista tai vastuista pääosa vanhentuisi ulosottokaaren 2 luvun 27 §:n johdosta, voi olla edullista saada sopimus raukeamaan. On kuitenkin huomattava, että velkajärjestelylaissa tarkoitettu vapaaehtoinen velkasovinto on kokonaisuus siitä riippumatta, ovatko eri velkojien kanssa tehdyt sopimukset yhdessä asiakirjassa vai onko ne tehty velkojakohtaisesti. Velallinen ei voi luopua velkasovinnosta vain yhden, vanhentuneen velan osalta. Jos velkajärjestelyjä koskeva sopimus puretaan, se raukeaa kaikilta osiltaan. Koska velkojen ehdot tällöin palautuvat entiselleen, velalliselta ei voida vaatia vanhentuneen velan maksua mutta kylläkin kaikkien muiden velkojen suorittamista täysimääräisinä. Kokonaisuutena velkajärjestelyjen raukeaminen voikin olla velalliselle edullista vain, jos hän kykenee selviytymään jäljelle jäävistä veloistaan muita velkojia tyydyttävällä tavalla.

3.4. Lakanneen yhteisön velan vanhentuminen

Velan vanhentumisen katkaisemisen tavoitteena on ennen muuta se, että velallinen saa tiedon velkavastuustaan ja siitä, että velkoja edelleen aikoo periä velkaa. Näin velallinen voi omissa toimissaan ottaa velkavastuun huomioon ja myös välttää viivästyksen lisäkustannukset. Perinteisesti vanhentumista koskevalla lainsäädännöllä on tavoiteltu myös velkasuhteiden selkeyttä. Kuten velan vanhentumisesta annettua lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 187/2002) perusteluissa todetaan, katkaisemistoimilla ei ole merkittävää yhteyttä riitakysymysten ratkaisemiseen eikä todistusmateriaalin säilymiseen. Vanhentumisen katkaiseminen voidaan näet toteuttaa vapaamuotoisesti, velkojan yksipuolisella muistutuksella.

Silloin, kun samasta velasta on useita vastuullisia, vanhentumisen katkaisemisella on myös toinen tarve. Velkoja ei saa menetellä niin, että hänen menettelynsä tai laiminlyöntinsä johdosta joku velallisista vapautuisi vastuusta ja lopullinen

taloudellinen menetys siirtyisi takaajan tai muiden vastuuseen jääneiden kannettavaksi. Tästä syystä sekä takauslaissa että vanhentumislaissa on säännökset siitä, että velkojan päästäessä velallisen tai jonkun kanssatakaajan osalta velan vanhentumaan muiden vastuu lakkaa tai vähenee.

Vaatimusta velan vanhentumisen katkaisemisesta on arvioitava näitä tavoitteita vasten. Ellei velalliselta ilmeisestikään saada maksua, vanhentumisen katkaisemisella ei ole todellista taloudellista merkitystä sen enempää velkojalle, velalliselle kuin myöskään takaajille tai kanssavelallisille. Katkaisemistoimet eivät ole itsetarkoituksellisia. Laissa ei ole syytä edellyttää vanhentumisen katkaisemista, jos se ei ole tarpeellista tai hyödyllistä.

Tarpeettomista katkaisutoimista aiheutuu kustannuksia velkojalle, joka joutuu huolehtimaan katkaisemistoimista tekemällä haastehakemuksen tuomioistuimeen taikka ulosottohakemuksen ulosottoviranomaiselle. Tällaisten asioiden käsittely viranomaisissa ei ole tarkoituksenmukaista resurssien käyttöä. Takaussitoumuksen sisällöstä riippuen lisäkustannukset voivat tulla lopulta takaajan maksettavaksi.

Takauslaissa tarkoitussidonnaisuus käy ilmi sekä maksukyvyttömyysmenettelyssä tehtävää valvontaa koskevassa 16 §:ssä että velkajärjestelyä koskevassa 17 §:n 2 momentissa. Tarkoituksenmukaista on noudattaa samoja periaatteita myös muissa vastaavissa tilanteissa, joissa velallinen on ilmeisesti varaton.

Takaajien kannalta välttämätön vaatimus kuitenkin on, että päävelallisen varattomuus voidaan todeta laissa säädetyllä tavalla. Velkojan tehtävänä ei ole itsenäisesti arvioida päävelallisen maksukykyä ja tällä perusteella päättää, ovatko katkaisutoimet tarpeen vai eivät. Konkurssimenettely päättyy tuomioistuimen päätökseen, jolla pesähoitajan jakoluettelo vahvistetaan. Rekisteristä poistamisesta taas päättää joko tuomioistuin tai patenti- ja rekisterihallitus laissa säädetyillä edellytyksillä.

Esityksessä ehdotetaan, että velkojan velvollisuus katkaista velan vanhentuminen poistetaan kaikissa niissä tilanteissa, joissa velallisyhteisö on purkautunut tai se on muutoin poistettu kaupparekisteristä. Käytännön tietämyksen perusteella ei ole realistista olettaa, että lakanneella yhteisöllä olisi tai se myöhemmin saisi varallisuutta.

Niillä yhteisöillä, joilla ei ole ollut varaa selvityskustannuksiin, ei ole sen todennäköisemmin varallisuutta kuin niillä yhteisöillä, jotka ovat käyneet läpi konkurssi- tai selvitysmenettelyn.

Harkittavana on ollut kaksi säännösteknisesti erilaista vaihtoehtoa. Koska lakanneilla yrityksillä vain poikkeuksellisesti voi myöhemminkään löytyä varoja, vaihtoehtojen käytännön vaikutukset eivät juuri poikkea toisistaan.

Yhtenä vaihtoehtona olisi lisätä takauslakiin uusi säännös, jonka mukaan velkoja saa periä takaajalta päävelan entisin ehdoin, vaikka päävelka olisi vanhentunut sen jälkeen, kun velallisyhteisö on purkautunut tai se on poistettu kaupparekisteristä. Tällainen säännös vastaisi edellä mainittua takauslain 17 §:n 2 momenttia.

Toisena vaihtoehtona on, että vanhentumislaissa säädettäisiin, ettei velka vanhennu sen jälkeen, kun velallisyhteisö on lakannut. Tämä merkitsisi sitä, että velkojan maksunsaantioikeus säilyisi, jos varoja myöhemmin ilmenee. Koska päävelka ei vanhentuisi, velkoja voisi jatkaa saatavansa perimistä takaajilta tai muilta velallisilta. Velkojalla säilyisi tietenkin vastuu huolehtia velan vanhentumisen katkaisemisesta muihin vastuussa oleviin nähden.

Esityksessä on päädytty jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Ensinnäkin sama sääntö koskisi kaikkia velan yhteisvastuullisuusperusteita. Toiseksi voidaan ajatella, että se paremmin tukisi sitä ajatusta, ettei yhteisön purkautuminen tai poistaminen sinänsä lakkautta velkavastuuta. Jos lakanneelta yhteisöltä myöhemmin löytyy varoja, ne tulee lain mukaan käyttää velkojen maksuun. Käytännössä velkojat tuskin jatkavat vanhentumisen katkaisemista lakannutta yhteisöä kohtaan muissa kuin juuri takaukseen liittyvissä tilanteissa. Näin ollen lakanneen yhteisön muut velat vanhentuvat verraten lyhyessä määräajassa, jolloin yhteisöltä mahdollisesti myöhemmin löytyvät varat voitaisiinkin jakaa omistajille. Ehdotus suojaa takaajan takautumisoikeuteen perustuvan saatavan perimismahdollisuuksia samalla tavalla kuin lakanneen yhteisön muidenkin velkojen perintää.

Ehdotettu säännös koskisi vain niin sanottuja pääomayhteisöjä. Avoimessa ja kommandiittiyhtiössä vastuunalaiset yhtiömiehet vastaavat suoraan lain nojalla yhtiön

veloista, eikä vastuu lakkaa, vaikka yhtiö olisi purkautunut. Tästä johtuen myös avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön purkautumismenettely poikkeaa merkittävästi muiden yhteisöjen purkautumismenettelyistä. Velkojan olisi siten edelleenkin huolehdittava velan katkaisemisesta henkilöyhtiötä kohtaan.

3.5. Varattoman kuolinpesän velan vanhentuminen

Velkojalle kuuluva velvollisuus katkaista velan vanhentuminen ja huolehtia päävelan voimassa pysymisestä on perusteltu silloin, kun velallisen kuolinpesässä on varoja, vaikka ne eivät riittäisikään velkojen täysimääräiseen maksuun. Ylivelkaisen pesän velkojen järjestely ja suhde takausvastuuseen voidaan nykyään hoitaa tarkoituksenmukaisella tavalla silloin, kun pesä selvitetään tuomioistuimen määräämän pesänselvittäjän toimesta. Tilanne on toinen niissä tapauksissa, joissa kuolinpesä on niin varaton, etteivät varat riitä edes pesänselvittäjän kuluihin, tai joissa kuolinpesä on asetettu konkurssiin. Näissä tapauksissa velat jäävät muodollisesti voimaan entisenlaisina, vaikka on ilmeistä, ettei maksua ole osaksikaan odotettavissa.

Tällaiset varattomat ja ylivelkaiset kuolinpesät rinnastuvat eräiltä osin edellisessä jaksossa tarkoitettuihin lakanneisiin velallisyhteisöihin. Myös kuolinpesä on niin sanotusti oikeuskelpoinen, eli sillä voi olla sekä varoja että velkoja. Jos varoja myöhemmin ilmaantuu, ne on käytettävä velkojen maksuun. Kuitenkin molemmissa tapauksissa ainoa käytännön syy, miksi velkojat huolehtivat päävelan vanhentumisen katkaisemisesta on se, että muutoin takaajat ja muut samasta velasta vastaavat vapautuisivat velkavastuustaan. Jaksossa 3.4. esitetyt arviot katkaisutoimien tarpeettomuudesta ilmeisen varattomaan velallisyhtiöön nähden samoin kuin niistä aiheutuvista kustannuksista pätevät sellaisinaan varattomiin kuolinpesiin.

Kuolinpesät poikkeavat kuitenkin lakanneista yhtiöistä olennaisesti siinä, että kuolinpesillä on yleensä osakkaita. Leski ja vainajan lapset pysyvät osakkaina ja he jäävät kuolinpesän edustajiksi. On epäasianmukaista, jos varattoman kuolinpesän osakkaat joutuvat määräajoin muistutetuiksi vainajan veloista vain siksi, että se vaaditaan takaajien vastuun ylläpitämistä varten.

Esityksessä ehdotetaan, että vanhentumislakiin otetaan erityinen säännös, jonka mukaan velan vanhentuminen varattomaan kuolinpesään nähden ei estä saatavan perimistä takaajalta tai muulta velasta vastaavalta taholta. Poikkeus rajoitettaisiin koskemaan vain niitä kuolinpesiä, joissa perukirjan mukaan ei ole varoja pesänselvityksen kustannuksiin tai jotka on asetettu konkurssiin.

Ottaen huomioon juuri se seikka, että kuolinpesissä yleensä on yksityishenkilöitä edustamassa velallista, on välttämätöntä, että vainajan ja kuolinpesän velat vanhentuvat normaalilla tavalla. Vanhentuminen on juuri se oikeudellinen tapa, jonka avulla velkaisetkin kuolinpesät saadaan tosiasiasa päätymään. Myös ulosottooperusteen määräaika koskevia säännöksiä on sovellettava luonnollisen henkilön sijaan tulleeseen kuolinpesään, jos velasta on haettu lopullinen ulosottooperuste.

4. Esityksen vaikutukset

Velkajärjestelyssä velkavastuun enimmäiskesto otettaisiin ennalta huomioon lain voimaantulon jälkeen vahvistettavissa maksuohjelmissa, jolloin myöhemmin ei syntyisi tarvetta hakea maksuohjelman muutosta tai raukeamisesta. Näin vältetään osapuolille ja yhteiskunnalle maksuohjelman muuttamisesta aiheutuvat kustannukset. Kulut, jotka aiheutuvat aikaisemmin annettujen maksutuomioiden selvittämisestä ja maksuvaran jaksottamisesta maksuohjelmaehdotuksessa, ovat tähän verrattuna vähäisiä. Kaiken kaikkiaan sellaisten maksuohjelmien määrä, joissa velkojen vanhentuminen ajankohtaistuisi kesken maksuohjelman, on vähentynyt ja tulee edelleen vähenemään.

Ehdotuksen tarkoituksena on, että velkojen keskinäinen maksunsaantioikeus velkajärjestelyssä vastaisi paremmin sitä tilannetta, joka olisi velkajärjestelyn ulkopuolella. Taloudellisesti tästä hyötyvät ne velkojat, joiden velat ovat uudempia. Ne velkojat, joiden vähintään 15 vuoden pituinen perimisaika on jo pääosin kulunut, saavat aikaisempaa pienemmän osuuden velallisen maksuvarasta. Kovin tarkkaa tietoa ei ole siitä, miten vanhat ja uudemmat velat jakautuvat eri velkojaryhmien kesken. Oletettavaa kuitenkin on, että suuret ja vanhat saatavat ovat enimmäkseen siirretty perimistoimistoille. Näin lainmuutos voisi hyödyttää muita elinkeinonharjoittajia ja

yksityishenkilöitä velkojina. Ehdotuksella on välittömiä vaikutuksia melko harvoille velallisille.

Tarve sovittaa yhteen ulosottokaaren mukainen velan vanhentuminen ja sen vaikutukset velkajärjestelymenettelyyn on polttava juuri ulosottokaaren 2 luvun 24–28 §:n voimaantullessa. Velkajärjestelyhakemusten määrä on viime aikoina kääntynyt laskuun, ja lama-ajan velkojen merkitys velkajärjestelyissä on vähentynyt. Vanhentumisen vaikutus velallisen taloudelliseen asemaan voidaan ottaa vastaisuudessa huomioon jo harkittaessa velkajärjestelyyn ryhtymistä.

Esityksen pääasiallisena tarkoituksena on lisätä oikeusvarmuutta siirtymävaiheessa. Myös esityksen taloudelliset vaikutukset koskevat ennen muuta siirtymäkauden järjestelyä.

Laman aiheuttamaa laajamittaista velkaongelmaa ei ole vielä saatu selvitettyä. Uusimpien ulosotosta saatujen tietojen mukaan vanhojen velkojen perintä kohdistuu ehkä vielä suurempaan ihmisryhmään kuin aikaisemmin on arvioitu. Käynnissä olevista viiden vuoden maksuohjelmista lähes puoleen sisältyy velkoja, joiden ulosottokaaren mukainen perintäaika päättyy maksuohjelman aikana. Myös viittä vuotta pidempiin maksuohjelmiin, joissa velallinen on voinut säilyttää asuntonsa, sisältyy jonkin verran vanhentuvia velkoja.

Velkajärjestelyvelallisilla on yleensä monta velkaa, vuonna 2005 keskimäärin 12 velkaa. Sellaiset velkajärjestelyt, jotka koskisivat vain yhtä tai kahta velkaa, ovat harvinaisia ja tällöin kysymys on yleensä vakuusveloista. Velkajärjestelyssä velalliset saavat valtaosan veloistaan anteeksi. Noin kolmannes velkajärjestelyvelallisista on vuosina 2003 – 2007 saanut niin sanotun nollaohjelman, ja niiden osuus kaikista velkajärjestelyistä näyttää kasvavan. Velkojaan maksavaa velallista kohden maksukertymä oli vuonna 2005 keskimäärin lähes 6 700 euroa eli 10 prosenttia veloista. Jos huomioon otetaan myös kokonaan maksuvaraa vailla olevat velalliset (40 %), vastaavat luvut ovat 950 euroa ja yksi prosentti.

Edellä esitetyt luvut ovat merkityksellisiä arvioitaessa sitä, kuinka velan lopullinen vanhentuminen on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon siirtymäkauden järjestelyissä.

Tilastolukujen perusteella voidaan esittää keskimääräisiä arvioita siitä, miten ehdotus vaikuttaa velallisten ja velkojien taloudelliseen asemaan. Velvoite tai tarve tehdä muutoksia maksuohjelmiin aiheuttaisi työtä ja kustannuksia asianosaisille ja yhteiskunnalle.

Ehdotuksen mukaan ennen lain voimaantuloa vahvistettua maksuohjelmaa ei muuteta, vaikka ulosottokaaren mukaiset määräajat kuluisivat maksuohjelman aikana umpeen velallisen oman velan taikka sen päävelan osalta, josta velkajärjestelyvelallinen vastaa. Näin vältetään tarve hakea maksuohjelman muutosta tuhansissa tapauksissa pian lainmuutoksen jälkeen. Muutoshakemusten määrä voisi ylittää kaikkien tuomioistuimissa nykyään käsiteltävien velkajärjestelyasioiden määrän. Näiden muutosten toteuttaminen aiheuttaisi sekä talous- ja velkaneuvonnalle että tuomioistuimille huomattavat kustannukset sekä lisätyön, joihin ei ole varauduttu. Jos uuden maksuohjelman laatimiseksi tarvitaan selvittäjä, velallisen olisi osallistuttava selvittäjän kustannuksiin.

Kuten edellä on todettu, velkajärjestelyvelalliset ovat tavallisesti raskaasti ylivelkaantuneita ja monivelkaisia. Näin ollen yhden – suurimmankaan – velan poistuminen ei vaikuttaisi velallisen käytettävissä oleviin varoihin, vaan vapautuva maksuvara vain siirrettäisiin toisille velkojille. Maksuohjelmien muuttaminen velan vanhentumisen johdosta vaikuttaisi siten enemmän velkojien kuin velallisen asemaan. Maksuohjelmassa määrättyjen maksuosuuksien pysyminen ennallaan on vanhojen velkojen velkojien kannalta edullista. Maksuvaran uudelleen jakamisesta muille velkojille tuleva hyöty olisi pieni verrattuna maksuohjelman muutoksista kaikille osapuolille aiheutuviin kustannuksiin.

Niitä tapauksia varten, joissa velallinen kykenisi suoriutumaan kaikista muista veloistaan täysimääräisesti ja joissa velallisen myös muut seikat huomioon ottaen kannattaisi kokonaan luopua velkajärjestelystä, varmistettaisiin velallisen mahdollisuus hakea maksuohjelman raukeamista. Raukeamishakemusten käsittely on selvästi yksinkertaisempaa kuin maksuohjelman muutosten toteuttaminen.

Saatujen hajanaisten ja keskenään ristiriitaisten tietojen perusteella ei voida luotettavasti arvioida mahdollisten raukeamishakemusten määrää. Velkaneuvojilta saadun käsityksen

mukaan tällaisia tapauksia on vähän. Tätä käsitystä tukee myös vuonna 2005 vahvistettuja maksuohjelmia koskeva tutkimusaineisto.

Velkajärjestelylakiin ehdotetut säännökset ovat vain maksukyvyttömyyslainsäädännön tarkennuksia. Kysymys ei ole velallisten tai velkojen taloudelliseen asemaan kannalta merkittävistä muutoksista. Siirtymäkautta koskevilla selvennyksillä voidaan kuitenkin estää huomattavia menettelykustannuksia.

Myös lakanneita yhteisöjä ja varattomia kuolinpesiä koskevalla vanhentumislain muutosehdotuksella pyritään välttämään aiheettomia menettelykustannuksia. Luopumalla vaatimuksesta, jonka mukaan velan vanhentuminen on katkaistava myös varattomiin konkurssiyrityksiin tai muusta syystä rekisteristä poistettuihin yhteisöihin nähden, vähennetään velkojen perintäkuluja. Koska tällaisissa tapauksissa velan vanhentumisen katkaiseminen voi käytännössä tapahtua vain ulosoton tai tuomioistuimen kautta, katkaisemisvaatimuksen poistaminen vähentää myös viranomaisten kustannuksia ja työtä.

Vaikka lakannut velallisyhteisö ehdotuksen mukaan pysyy vanhentumisajoista huolimatta velkavastuussa, tällä ei liene taloudellista merkitystä. Jos osakeyhtiö tai osuuskunta on varaton, velkavastuu ei lain nojalla siirry eikä velkavastuun pysymisestä toisaalta aiheudu haittaa kenellekään. Yleisesti ei tunneta tapauksia, joissa lakanneen yhtiön olisi jälkikäteen havaittu omistavan velkojen kannalta merkittävää varallisuutta. Tällaisia tilanteita voi kuitenkin syntyä ja niitä voidaan myös järjestää velkojen vahingoksi.

Takaaja tai kanssavelallinen eivät voi oikeutetusti perustaa toivetta maksuvelvollisuutensa lakkaamisesta siihen, että velkoja voisi unohtaa tai jättää katkaisun toimittamatta. Koska velallisyhteisön velka ei ehdotuksen mukaan voi vanhentua sen jälkeen, kun yhteisö on poistettu rekisteristä, takaajan tai kanssavelallisen takautumisoikeus periaatteessa säilyy.

Esityksessä ehdotetaan, että varattomien kuolinpesien osalta valitaan toinen sääntelytapa. Jos kuolinpesä on niin vähävarainen, etteivät varat riitä edes pesänselvityksen kustannuksiin, velkoja voisi antaa velan vanhentua ilman, että se

lakkauttaisi velasta vastaavan takaajan tai kanssavelallisen vastuuta. Takaajan menettämä takautumisoikeus varattomaan kuolinpesään nähden on kuitenkin taloudellisesti merkityksetön.

5. Asian valmistelu

Esitys perustuu oikeusministeriössä virkатыönä tehtyyn työryhmän ehdotukseen. Ehdotus toimitettiin yhteensä xx viranomaiselle, yhteisölle ja järjestölle, jotka kutsuttiin tammikuussa 2008 pidettyyn kuulemistilaisuuteen. Kuulemistilaisuudessa....

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki ehdotusten perustelut

1.1. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

31 §. *Tavallisten velkojen keskinäinen asema.* Pykälän 1 momenttiin sisältyy se peruseriaate, jonka mukaan tavalliset velkojat on velkajärjestelyssä asetettava yhdenvertaiseen asemaan. Tavallisille velkojille on suoritettava yhtä suuri suhteellinen osuus saatavasta. Momentissa todetaan nimenomaisesti, että tästä voidaan poiketa vain pykälän 2 ja 3 momentissa mainituilla perusteilla.

Pykälä koskee vain tavallisia velkoja. Tavallisilla veloilla tarkoitetaan velkajärjestelylaissa kaikkia niitä velkoja, joiden vakuutena ei ole esinevakuutta, tai sitä osaa velasta, jonka suoritukseksi annetun vakuuden arvo ei riitä.

Momenttia ehdotetaan selvyuden vuoksi tarkistettavaksi niin, että poikkeuksia koskeva viittaus kattaa myös uuden 5 momentin sekä 31a §:n. Velkajärjestelylakiin vuonna 1997 lisätyn 31a §:n mukaan maksuohjelmaa voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos velkojana oleva yksityishenkilö sitä vaatii. Koska tältä ajalta kertyvä maksuvara käytetään yksinomaan vaatimuksen tehneen yksityishenkilön saatavan maksuun, kyseinen velkoja saa muita suuremman osuuden saatavalleen.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, joka sisältää säännökset ulosottokaaren 2 luvun 24 §:ssä tarkoitettujen ulosottooperusteen määräaikojen suhteesta velkajärjestelyyn. Mainitun luvun 27 §:n mukaan saatava vanhentuu, kun ulosottooperusteen määräaika kuluu umpeen. Ulosottooperusteen määräaika lasketaan yksittäisen saatavan osalta tuomion tai muun lopullisen ulosottooperusteen antamisesta.

Ehdotuksen mukaan tuleva ulosottooperusteen määräajan umpeen kuluminen yksittäisen velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan osalta otettaisiin huomioon jo maksuohjelmaa laadittaessa. Maksuohjelma laadittaisiin jaksotetusti niin, että tällaiselle velalle tuleva osuus maksuvarasta ja varoista olisi ulosottokaaren 2 luvun 24 §:n määräajan jälkeen

osoitettava muille velkojille. Vanhentuva velka otettaisiin täysimääräisesti huomioon jaettaessa sille tulevaa osuutta velallisella olevan omaisuuden rahaksimuutosta saaduista varoista sekä niistä velallisen tuloista, jotka kertyvät ennen määräajan päättymistä. Myöhempi maksuvara puolestaan jaettaisiin vain jäljelle jääneille veloille.

Maksuohjelma voidaan velkajärjestelylain 30 §:n 3 momentin mukaan määrätä viittä vuotta pidemmäksi, jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa. Pidentämisen tarkoituksena on turvata tavallisten velkojen vähimmäiskertymä. Tällöin suoritukset voitaisiin tarvittaessa 31 §:n 4 momentin nojalla määrätä jaksotettaviksi niin, ettei vanhalle velalle laskettava suoritus vähene. Tällaiseen menettelyyn ei kuitenkaan liene käytännössä tarvetta. Tilanne, jossa velallinen olisi pitkäaikaisesta perinnästä huolimatta kyennyt pitämään tai hankkimaan omistusasunnon, on lähinnä teoreettinen. Myöskään velkajärjestelylain 10 luvun mukainen takaus- ja vakuusvastuun järjestely velallisen asunnon tai muun perusturvaan kuuluvan omaisuuden suojaamiseksi ei käytännössä ajankohtaistu näin vanhojen velkojen osalta.

Yleensä velkavastuun enimmäisajan huomioonottaminen ei vaikuttaisi velallisen suorituksiin vaan ainoastaan velkojen jako-osuuksiin. Poikkeuksellisesti velan vanhentuminen voisi vaikuttaa myös maksuohjelmaa lyhentävästi, jos vanhentuvan velan osuus kaikista velallisen veloista on niin suuri, että sen poistumisen jälkeen muut velkajärjestelyvelat tulisivat suoritetuiksi lyhyemmässäkin ajassa. Merkittävän velkamäärän vanhentuminen olisi otettava huomioon jo arvioitaessa velallisen maksukyvyttömyyttä. Velkajärjestelyä ei tulisi myöntää, jos velallinen melko pian tapahtuvan vanhentumisen johdosta kykenisi muutoinkin selviytymään veloistaan.

Ulosottokaaren 2 luvun 25 §:n mukaan ulosottoperusteen määräajat lasketaan yksiselitteisesti siitä, kun yksipuolinen tuomio, lainvoimaiseksi tullut tuomio tai muu lopullinen ulosottoperuste on annettu. Määräajan päättymispäivä on siten melko helposti selvitettävissä maksuohjelmaa tehtäessä. Velkajärjestelyasiaa varten haetusta ulosottotodistuksesta ei peritä maksua. Kun ulosottoperusteen määräaika otettaisiin huomioon jo alun perin maksuohjelmaa tehtäessä, maksuohjelmaa ei määräajan umpeutumisen vuoksi jouduttaisi myöhemmin muuttamaan eikä purkamaan.

Ulosottoperusteen määräaika voidaan ulosottokaaren 2 luvun 26 §:n mukaan tuomioistuimen päätöksellä pidentää vain poikkeuksellisesti, kun velallinen on selvästi sopimattomilla toimillaan olennaisesti vaikeuttanut velkojan maksunsaantia. Tällaisessa tilanteessa velkojalla on peruste vaatia maksuohjelman raukeamista, jolloin velan perintää voidaan jatkaa täysimääräisenä.

Ulosottokaaren 2 luvun 24 §:n määräajat otettaisiin maksuohjelmassa samalla tavalla huomioon sekä velkajärjestelyvelallisen oman velan osalta että sellaisen velan osalta, josta hän vastaa takaussitoumuksen tai muun yhteisvastuun perusteella. Jos velka vanhentuu päävelalliseen nähden, takaaja vapautuu kokonaan vastuusta. Jos kysymys on velasta, josta velkajärjestelyvelallinen vastaa yhdessä toisen velallisen tai kansatakaajan kanssa, määräajan umpeen kulumisen seurauksena voi olla vastuun hajaantuminen ja velkojan saatavan vähentyminen.

Jollei ulosottokaaren määräajan umpeen kulumista olisi huomattu maksuohjelmaa laadittaessa, se olisi sellainen olosuhdemuutos, jonka vuoksi maksuohjelmaa tulisi muuttaa. Takaajan velkajärjestelyssä tulisi näin menetellä myös silloin, jos päävelka vanhentuu maksuohjelman aikana velkojan laiminlyötyä vanhentumisen katkaisemisen. Tästä syystä maksuohjelmaa tulisi nykysääntelyinkin mukaan muuttaa.

Maksuohjelma on ulosottoperuste, jonka määräaika ulosottokaaren 2 luvun 25 §:n nojalla lasketaan maksuohjelman vahvistamisesta. Tältä osin voimassa olevaa oikeutta ei muuteta. Ehdotettu säännös vaikuttaa ainoastaan maksuohjelman sisältöön. Jos velallinen laiminlyö maksuohjelman mukaisten suoritusten maksamisen, velkoja voi maksuohjelman nojalla hakea suoritusten saamiseksi täytäntöönpanoa 15 vuoden ajan maksuohjelman vahvistamisesta.

42 §. *Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset ja maksuohjelman raukeaminen.* Pykälän 4 momentissa säädetään, millä perusteilla tuomioistuin voi määrätä maksuohjelman raukeamaan. Momenttia ehdotetaan selvennettäväksi lisäämällä siihen erillinen säännös maksuohjelman määräämisestä raukeamaan velallisen hakemuksesta.

Maksuohjelman rautessa velallinen menettää velkajärjestelystä saamansa taloudellisen edun ja velkojien oikeudet palaavat sellaisiksi kuin ne olivat ennen velkajärjestelyä.

Koska velkajärjestely on nimenomaan velallisen eduksi säädetty järjestelmä, velallisella on oikeus tästä saamastaan taloudellisesta edusta myös luopua. Tämän vuoksi ehdotetaan, että velallisen ei tarvitsisi esittää erityisiä perusteita raukeamishakemuksensa tueksi. Velallisen hakemuksesta maksuohjelma määrättäisiin aina raukeamaan.

Kun velkojen ehdot maksuohjelman rautessa palautuvat alkuperäisiksi, velallisen on suoritettava myös maksuohjelman ajalta kertynyt juoksukorko. Lisäksi pykälän 6 momentissa säädetään, että tuomioistuimien voi maksuohjelman raukeamisen syyn vuoksi määrätä velallisen suorittamaan velalle myös viivästyskorkoa maksuohjelman keston ajalta. Kyseessä on poikkeussäännös, joka voi tulla sovellettavaksi tilanteissa, joissa maksuohjelman raukeaminen johtuu velallisen moitittavasta menettelystä. Maksuohjelman raukeaminen velallisen omasta hakemuksesta ei ole sellainen syy, jonka perusteella viivästyskoron maksuvelvollisuus voitaisiin määrätä.

Koska velallisen ei tarvitse esittää erityisiä perusteita raukeamishakemuksensa tueksi, velallisen hakemuksesta ei ole tarpeen kuulla velkojia. Maksuohjelman raukeamisesta on velkajärjestelylain 62a §:n mukaan tarvittaessa ilmoitettava velallisen kotipaikan ulosottoviranomaiselle sekä velkojille. Yleensä tällainen ilmoitus päätöksestä on syytä tehdä. Raukeamisesta tehtävä merkintä velkajärjestelyrekisterissä säilyy kahden vuoden ajan, jona aikana maksuohjelman raukeaminen käy ilmi myös velallisen luottotiedoista.

85 §. *Sopimukseen perustuvan velkajärjestelyn laiminlyönti ja muuttaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan sovintoratkaisuun perustuvassa velkajärjestelyssä velallisen maksulaiminlyönnin seuraamukset määräytyvät samalla tavalla kuin lakisääteisessä velkajärjestelyssäkin. Jos velallisen laiminlyönnin varalta on velallisen ja velkojien kesken sovittu velallisen kannalta ankarammista ehdoista kuin lain 42 §:ssä säädetään, sopimus on tältä osin mitätön. Säännöksen tarkoituksena on tällä tavoin varmistaa velkaantuneelle yksityishenkilölle vähimmäissuoja.

Nykyinen säännös ei kata kaikkia niitä tapauksia, joissa maksuohjelma 42 §:n 1 momentin nojalla voidaan määrätä raukeamaan. Maksujen laiminlyönti onkin tavallisin peruste, jonka vuoksi myös vapaaehtoiset järjestelyt joudutaan purkamaan. Käytännössä myös velallinen saa aikaan velkasovinnon raukeamisen jättämällä suorituksensa

tekemättä. Velkasovinnon purkamista ei tarvitse käsitellä tuomioistuimessa, jollei sitä riitauteta. Velkasovinnon purkautuminen merkitsee sitä, että velkojat voivat turvautua aikaisemmin hakemaansa maksutuomioon tai hakea sellaisen.

Ehdotuksessa pyritään edelleen lähentämään lakisääteisen ja vapaaehtoisen velkajärjestelyn oikeusvaikutuksia. Tämän vuoksi ehdotetaan, että velkasovinnon purkamisen edellytykset määräytyisivät kaikkien perusteiden osalta 42 §:ssä mukaisesti. Velkoja ei voisi vaatia sopimuksen purkamista muiden syiden, kuten velallisen maksukyvyyn paranemisen tai muiden velallisen taloudellisten olosuhteiden muutosten vuoksi. Velallisella olisi puolestaan oikeus saada velkasovinto purkautumaan niin halutessaan. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että velallinen on mitoittanut välttämättömiin elinkustannuksiinsa tarvittavat varat niin alhaisiksi, ettei hän niistä selviydy. Tällöin velallinen voisi hakeutua lakisääteiseen velkajärjestelyyn. Jos velallisella ei ollut oikeutettua syytä vetäytyä sopimuksesta, se voi olla este velkajärjestelyn myöntämiselle vastaisuudessa.

Velallinen voi purkaa sovitun velkajärjestelyn myös silloin, kun jokin merkittävä velka vanhentuu. Jos sovintoa tehtäessä ei ole otettu huomioon tulevaa velan vanhentumista ja velallinen vanhentumisen vuoksi kykenee suorittamaan muut velkansa velkojia tyydyttävällä tavalla, velallinen voi luopua sovintoratkaisusta ja suorittaa voimassaolevat velkansa. Voimaantulosäännöksen 4 momentin mukaan velallinen voisi purkaa myös ennen lain voimaantuloa tehdyn sopimuksen velkajärjestelystä.

Voimaantulosäännös. Pykälän 1 momentissa on säännös lain voimaantulosta. Tarkoitus on, että laki tulisi voimaan maaliskuun 1 päivänä 2008. Tällöin ryhdytään soveltamaan käytäntöön ulosottokaaren säännöksiä ulosottooperusteen määräajan laskemisesta ja saatavan vanhentumisesta. Ulosottokaaren 13 luvun 2 §:n 7 momentin mukaan nimittäin täytäntöönpanokelpoisuuden määräaika lasketaan alkavaksi aikaisintaan 1 päivänä maaliskuuta 1993.

Ehdotetun lain voimaantulon ajoittaminen tapahtuvaksi viimeistään maaliskuun 1 päivänä 2008 on ensisijaisen tärkeää 2 momentissa olevien siirtymäsäännösten kannalta. Vain tällä edellytyksellä voidaan lailla säätää, että kaikissa ennen lain voimaantuloa

vahvistetuissa maksuohjelmissa ja tehdyissä velkasovintoissa noudatetaan myös lain voimaantulon jälkeen sitä sääntelyä, jonka nojalla järjestelyt on tehty.

Momentti koskee sellaista ennen lain voimaantuloa aloitettua velkajärjestelyä, jossa jonkin velkajärjestelyvelan osalta ulosottokaaren mukainen ulosottooperusteen määräaika kuuluu umpeen ennen maksuohjelman päättymistä. Säännöksen mukaan tämä ei estäisi maksun saamista velallisen varoista ja maksuvarasta. Velallisen on siten lähtökohtaisesti noudatettava maksuohjelmaa ja tehtävä siinä määrätty suoritukset myös sellaiselle velkojalle, jonka saatava muutoin olisi vanhentunut. Vastaavasti velkoja voi periä nämä suoritukset velalliselta käyttäen maksuohjelmaa ulosottooperusteena. Jos velallinen laiminlyö maksuohjelman mukaiset suorituksensa, velkojalla on oikeus vaatia koko maksuohjelman mukaisen maksukertymän täytäntöönpanoa koko jäljellä olevan, maksuohjelman vahvistamisesta laskettavan 15 vuoden määräajan. Sääntelyn tarkoituksena on, yleisperusteluissa esitetyillä syillä, varmistaa maksuohjelmien pysyvyys ja estää sellaiset maksuohjelmien muutokset, joiden sisältönä olisi vain velkojien keskinäisten jako-osuuksien muuttaminen.

Momentissa on samansisältöinen säännös tilanteista, jossa velkajärjestelyvelallinen tai hänen vakuudeksi antamansa omaisuus vastaa velasta takauksen, panttauksen tai muun syyn perusteella. Näissäkin tilanteissa päävelan vanhentuminen velkajärjestelymenettelyn alkamisen jälkeen ei estäisi velkojaa saamasta maksua saatavalleen maksuohjelman nojalla.

Siirtymäsäännöksessä sovitut velkajärjestelyt pyritään asettamaan samanlaiseen asemaan kuin lakisääteiset menettelyt. Sopimusjärjestelyihin ei kuitenkaan voida kytkeä kaikkia samoja oikeusvaikutuksia kuin tuomioistuimen päätökseen. Velkojalle ei voida sopimusperustaisesti järjestää oikeudellista keinoa, jonka avulla maksun saaminen voitaisiin täytäntöönpanotoimin turvata velan vanhentumisen jälkeen. Velkoja ei voi panna täytäntöön ulosottooperustetta, jonka määräaika on kulunut umpeen, eikä hakea vanhentuneen velan perusteella uutta maksutuomiota. Siirtymäkautena sopimusten ehtojen noudattaminen turvattaisiinkin sillä, etteivät muut velkojat voi vaatia sovittujen ehtojen muuttamista, koska velallisella edelleen on maksuvelvollisuus. Velallinen puolestaan ei voisi laiminlyödä maksuvelvollisuuttaan vaarantamatta samalla koko sopimusjärjestelyn.

Siirtymäsäännöksessä on otettu huomioon tilanne, jossa velkajärjestelymenettelyssä on edetty niin pitkälle, ettei uusien säännösten soveltaminen olisi enää tarkoituksenmukaista. Jos maksuohjelmaehdotus on jo toimitettu asiaan osallisille ennen lain voimaatuloa, maksuohjelma voitaisiin myös vahvistaa ottamatta huomioon velan vanhentumista. Maksuohjelmaa ei siten jouduttaisi laatimaan uudelleen.

Maksuohjelman raukeamiseen sovellettaisiin *3 momentin* mukaan uuden lain 42 §:n 1 momentin edellytyksiä sekä silloin, kun raukeamishakemus on vireillä tuomioistuimessa lain tullessa voimaan tai kun hakemus pannaan vireille lain voimaantulon jälkeen. Maksuohjelman vahvistamisen ajankohdalla ei olisi merkitystä. Maksuohjelma olisi siten määrättävä raukeamaan kaikissa vireillä olevissa raukeamisasioissa, jotka perustuvat velallisen tekemään hakemukseen. Enemmän viivytyksen välttämiseksi näin meneteltäisiin myös muutoksenhakutuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa.

Pykälän *4 momentin* mukaan 85 §:n 1 momentin säännöksiä vapaaehtoisen velkasovinnon raukeamisen edellytyksistä ja vaikutuksista sovellettaisiin uuden lain voimaantulon jälkeen siitä riippumatta, onko sopimus tehty uuden vai vanhan lain aikana. Käytännössä tämä tarkoittaa ennen muuta sitä, että velallinen voisi saada aikaisemman lain aikana tehdyn velkasopimuksen puretuksi, vaikkei tällaisesta purkamis ehdosta olisikaan sovittu. Säännös on erityisen tärkeä juuri siirtymävaiheessa, jotta velallinen voisi niin halutessaan päästä eroon sellaisesta sopimuksesta, jossa velan vanhentumista ei ole voitu ottaa huomioon. Kuten lakisäätöissä velkajärjestelyssä, myös vapaaehtoisten järjestelyjen purkaminen voi olla velallisen edun mukaista vain silloin, kun velallinen kykenee maksamaan muut velkansa kokonaan tai pääsee niiden suorittamisesta uuteen sopimukseen muiden velkojien kanssa.

1.2. Laki velan vanhentumisesta

11a §. *Lakannut yhteisö tai kuolinpesä velallisena.* Ehdotettava pykälä sisältää lakannutta yhteisöä ja kuolinpesää koskevia poikkeuksia vanhentumisen katkaisemista koskeviin säännöksiin. Pykälän *1 momentin* mukaan purkautuneen tai kaupparekisteristä poistetun yhteisön velka ei vanhennu, vaikkei velkoja kohdista katkaisemistoimia yhteisöä kohtaan.

Velallisena olevan yhteisön purkautumisen tai poistamisen kaupparekisteristä voidaan katsoa tosiasiallisesti tarkoittavan, että yhteisö on maksukyvytön. Koska ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää velkojaa kohdistamaan katkaisutoimia toimintansa lopettaneeseen ja maksukyvyttömään yhteisöön, momentissa ehdotetaan säädettäväksi, ettei velka näissä tilanteissa vanhennu. Tällä olisi merkitystä siinä poikkeuksellisessa tilanteessa, että purkautunut tai kaupparekisteristä poistettu yhtiö myöhemmin saisi omaisuutta. Säännös tarkoittaisi myös sitä, ettei velkojalta enää edellytettäisi katkaisutoimia toimintansa lopettaneeseen päävelallisena olevaan yhteisöön nähden säilyttääkseen oikeutensa vaatia maksua saatavasta takaajalta.

Säännöstä sovellettaisiin esimerkiksi silloin, kun velallisena oleva osakeyhtiö tai osuuskunta on purkautunut konkurssin johdosta (osakeyhtiölain 20 luvun 1 §:n 2 momentti ja osuuskuntalain 19 luvun 31 §:n 2 momentti). Samoin säännöstä sovellettaisiin osakeyhtiön tai osuuskunnan purkaututtua selvitysmenettelyn kautta (osakeyhtiölain 20 luvun 17 §:n 1 momentti ja osuuskuntalain 31 luvun 18 §:n 1 momentti). Säännöstä sovellettaisiin myös yhdistyksen lakattua siten kuin yhdistyslain 7 ja 8 luvussa säädetään.

Säännös tulisi sovellettavaksi myös, kun yhteisö on poistettu kaupparekisteristä. Tästä on kysymys esimerkiksi silloin, kun rekisteriviranomainen on kaupparekisterilain 24 §:n mukaisesti poistanut elinkeinonharjoittajan kaupparekisteristä tämän passiivisuuden ja toimimattomuuden perusteella. Samoin tästä on kysymys, kun osakeyhtiö tai osuuskunta on poistettu kaupparekisteristä selvitystilaan asettamisen sijasta, koska yhtiön tai osuuskunnan varat eivät ole riittäneet selvityskulujen maksamiseen tai varojen määrästä ei ole saatu tietoa, eikä kukaan ole ottanut vastatakseen selvityskuluista (ks. esimerkiksi osakeyhtiölain 20 luvun 2 § ja osuuskuntalain 19 luvun 5 §).

Ilman eri mainintaakin on selvää, ettei ehdotettu säännös koske yhtiön sulautumis- tai jakautumistilanteita, vaikka velallisyhtiö muodollisesti purkautuisi tässä yhteydessä. Yhtiöiden rakennejärjestelyssä velkavastuu siirtyy vastaanottavalle yhtiölle, jollei velkaa makseta menettelyn yhteydessä. Jatkossa katkaisutoimet kohdistetaan tavalliseen tapaan tähän yhtiöön.

Velan vanhentumattomuutta koskevaa säännöstä ei ehdoteta ulotettavaksi tilanteisiin, joissa velallisena on avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö. Näissä yhtiömuodoissa vastuunalaiset yhtiömiehet ovat henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön veloista, ja yhtiömiehet voivat jokseenkin vapaasti sopia yhtiönsä purkamisesta. Toisaalta katkaisutoimet voidaan kohdistaa vastuunalaisiin yhtiömiehiin yhtiön purkamisen tai rekisteristä poistamisen jälkeenkin. Nämä näkökohdat huomion ottaen ei olisi perusteltua, että esimerkiksi avoimen yhtiön purkamisen jälkeen yhtiömiehiä rasittava vastuu yhtiön veloista ei enää lainkaan vanhentuisi. On tärkeää, että yhtiömiehet saavat katkaisutoimien kautta tiedon siitä, että he edelleen ovat vastuussa yhtiöllä olevista veloista ja että velkoja jatkaa perintää.

Pykälän 2 *momentti* koskee velan vanhentumisen vaikutuksia varattomassa kuolinpesässä. Erityissäännös on tarpeen niitä tilanteita varten, joissa vainaja on ollut velallisena velasta, josta myös joku toinen vastaa joko yhteisvastuullisena velallisena tai takauksen johdosta.

Ylivelkaisenkin kuolinpesän velkavastuut voidaan nykyään järjestää pesänselvittäjän toimesta. Perintökaaren 19 luvun 12a §:n mukaan pesänselvittäjän on ensisijaisesti pyrittävä tekemään velkojen kanssa sopimus velkojen maksusta, jos on syytä epäillä, että pesän varat eivät riitä ainakaan täysimääräisesti pesän ja vainajan velkojen maksuun. Jollei sopimusta saada aikaan, pesänselvittäjä voi pesänselvitysvelkojen suorittamisen jälkeen päättää muiden velkojen maksamisesta. Pesänselvittäjän päätös vastaa takauslain 17 §:n 2 momentin mukaan velkajärjestelyssä vahvistettua maksuohjelmaa niin, etteivät velan ehtojen muutokset vaikuta takaajan vastuuseen.

Kaikkiin ylivelkaiseen kuolinpesiin ei kuitenkaan määrätä pesänselvittäjää. Kuolinpesän varat eivät välttämättä riitä pesänselvittäjän palkkioon ja kuluihin. Toisinaan taas voi olla tarkoituksenmukaista selvittää kuolinpesä konkurssimenettelyä käyttäen. Tällöin kuolinpesä jää oikeudellisesti vastuuseen vainajan velasta.

Ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää, että velkoja kohdistaa katkaisutoimia ilmeisen maksukyvyttömään kuolinpesään vain säilyttääkseen oikeutensa periä saatava takaajalta tai yhteisvastuulliselta velalliselta. Kuolinpesän osakkaiden kannalta olisi toisaalta kohtuutonta, jos velka ei katkaisutoimien puuttumisesta huolimatta lainkaan

vanhentuisi, kuten 1 momentissa ehdotetaan lakanneiden yhteisöjen osalta. Tämän vuoksi momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että velan vanhentuminen tällaiseen kuolinpesään nähden ei vaikuta muiden samasta velasta vastuussa olevien velallisten tai takaajien vastuuseen. Ehdotus ei toki rajoita velkojan oikeutta pitää velka voimassa myös kuolinpesään nähden.

Takaajien ja myös velkojien kannalta on tärkeää, että säännöksen soveltamisala on selkeä. Ehdotuksen mukaan päävelan ja takauksen liitännäisyys katkeaa vain, jos pesän varat eivät muiden perintökaaren 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettujen pesänselvitysvelkojen, kuten hautaus- ja perunkirjoituskustannusten, jälkeen riittäisi pesänselvittäjän palkkion ja kulujen suorittamiseen. Koska pesänselvittäjän kustannukset suoritetaan ennen muita velkoja, ei tällaisesta kuolinpesästä ole odotettavissa lainkaan suorituksia velkojille. Selvityksenä kuolinpesän varattomuudesta käytettäisiin perukirjaa. Kuolinpesän osakkaat voisivat siten välttää tarpeettomat velkojien yhteydenotot ja perintäyritykset toimittamalla velkojalle jäljennöksen perukirjasta, ja velkojat olisivat oikeutettuja luottamaan perukirjan tietoihin.

Ehdotettu säännös turvaa myös velkojan oikeutta vaatia kuolinpesän osakkaalta vahingonkorvausta perintökaaren 21 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla, jos perunkirjoituksessa on esimerkiksi jätetty tahallisesti ilmoittamatta pesän varoja. Tällöin pesän osakas voi joutua henkilökohtaiseen vastuuseen.

Takausta koskevia säännöksiä sovelletaan takauslain 41 §:n viittaussäännöksen nojalla yleensä myös vierasvelkapanttaukseseen, jossa vakuudenantaja on antanut omaisuuttaan vakuudeksi jonkun toisen henkilön velasta. Myöskään tällaisen pantinantajan vastuu ei vähenisi, vaikkei velkaa pidettäisi voimassa varattomaan kuolinpesään nähden.

Voimaantulosäännös. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan kuin esitykseen sisältyvä velkajärjestelylain muutos. Lakia sovellettaisiin myös ennen sen voimaantuloa syntyneisiin velkasuhteisiin.

Lakanneiden yhtiöiden velat eivät siten voisi enää vanhentua lain voimaantulon jälkeen. Merkitystä ei olisi sillä, onko yhtiön purkautuminen tai kaupparekisteristä poistaminen tapahtunut aikaisemman vai uuden lain aikana. Myöskään sillä ei olisi vaikutusta,

milloin takaussitoumus on annettu. Takaaja ei ehdotuksen mukaan voisi vedota siihen, että velkojan olisi lain voimaantulon jälkeen pitänyt aikaisemman lain sääntöjen mukaan katkaista velan vanhentuminen lakannutta velallisyhtiötä kohtaan.

Selvää on, etteivät aikaisemmin vanhentuneet velat voi lainmuutoksen johdosta syntyä uudelleen. Jos päävelka on vanhentumisen vuoksi lakannut ennen lain voimaantuloa, myös takaajan vastuu on lakannut.

Vastaavasti takaaja voisi edelleen tehokkaasti vedota päävelan lakkaamiseen kuolinpesään nähden, jos päävelka on vanhentunut ennen lain voimaantuloa. Sen sijaan päävelan vanhentumisen katkaisemisella tai katkaisematta jättämisellä ei enää olisi merkitystä takaajan vastuuseen, jos päävelan vanhentumisaika kuluu umpeen vasta lain voimaantulon jälkeen. Myöskään velallisen kuolinajankohdalla ei olisi merkitystä.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan maaliskuun 1 päivänä 2008, jolloin ulosottokaaren säännökset ulosottooperusteen määrääjän laskemisesta ja saatavan vanhentumisesta tulevat sovellettaviksi. Ulosottokaaren 13 luvun 2 §:n 7 momentin mukaan nimittäin täytäntöönpanokelpoisuuden määräaika lasketaan alkavaksi aikaisintaan 1 päivänä maaliskuuta 1993.

Voimaantulon ajoittaminen on ensisijaisen tärkeää esityksen 1. lakiehdotuksen siirtymäsääntelyn tavoitteiden kannalta. Vain näin voidaan välttää ulosottokaaren säännösten voimaantuloon liittyvät epäselvyydet.

3. Säättämisjärjestys

Ulosottokaari, velkajärjestelylaki, takauslaki samoin kuin vanhentumislaki on säädetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, vaikka ne perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella ulotettiin koskemaan myös ennen lain voimaantuloa syntyneitä velkasuhteita.

Ehdotuksen mukaan lain voimaantulon jälkeen vahvistettavassa maksuohjelmassa ennakoitaisiin ulosottokaaren 2 luvun 27 §:ään perustuva velan vanhentuminen, ja se otettaisiin huomioon velkojille osoitettavissa maksuosuuksissa. Näin velkojan perintäaika ei piteneisi sillä perusteella, että velallinen on hakeutunut velkajärjestelyyn. Velallisen tekemä täytäntöönpanomenettelyn valinta ei vaikuttaisi velkojien keskinäiseen asemaan eikä maksunsaantioikeuteen.

Esitykseen sisältyvät siirtymäsäännökset on laadittu niin, että ne turvaavat velallisten ja velkojien perusteltuja odotuksia. Lähtökohtana on, että ennen lain voimaantuloa vahvistetut maksuohjelmat ja tehdyt vapaaehtoiset velkasovinnot pysyvät voimassa muuttumattomina. Lain voimaantulo ei vaikuttaisi velallisen velvollisuuteen tehdä maksusuorituksia velkojille. Vastaavasti velkojat saisivat suorituksia maksuohjelman tai sovitun velkajärjestelyn ehtojen mukaisesti silloinkin, kun velasta aikaisemmin annetun maksutuomion määräaika kuluisi umpeen ennen maksuajan päättymistä. Velallisella olisi kuitenkin oikeus hakea maksuohjelman raukeamista tai vaatia sovitun velkajärjestelyn purkua, jolloin kaikkien velkojen alkuperäiset ehdot palautuvat voimaan. Tällöin velallinen vapautuisi sellaisen velan suorittamisesta, joka on vanhentunut ulosottokaaren 2 luvun 27 §:n nojalla.

Ehdotetussa siirtymäsääntelyssä on pikemminkin kysymys voimassaolevan oikeuden selventämisestä kuin sen taannehtivasta muuttamisesta. Säännöksillä pyritään lisäämään oikeusvarmuutta tulkinnanvaraisissa kysymyksissä, kuten päävelan vanhentumisen vaikutuksista takaajan maksuohjelmaan. Etenkin vapaaehtoisten velkasovintojen osalta ehdotuksen voidaan tosin katsoa muuttavan nykyistä, vuoden 2008 alusta voimaan tulleen ulosottokaaren mukaista lainsäädäntöä, mutta vastaavan sitä lainsäädäntöä, joka oli voimassa kyseisiä sopimuksia tehtäessä.

Ehdotetut säännökset ovat sellaisia menettelyluonteisia ja saamisen täytäntöönpanoon liittyviä säännöksiä, jotka perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan voidaan omaisuuden suojaan kohdistuvinkin pääsääntöisesti saattaa voimaan tavallisella lailla (PeVL 37/1998 vp ja PeVL 42/2006 vp). Perustuslain 15 §:ssä tarkoitetun omaisuuden suojan ja siitä johtuvan varallisuus oikeudellisten oikeustoimien pysyvyyden suojan taustalla on ajatus osapuolten perusteltujen odotusten suojaamisesta (PeVL 21/2004 ja PeVL 42/2006 vp). Ehdotettu siirtymäsääntely, jolla turvataan

tuomioistuimen vahvistamien tai sovittujen maksuehtojen pysyvyys, on hyvin sopusoinnussa tämän tavoitteen kanssa.

Siirtymäjärjestelyjen tarkoituksena on lisätä oikeusvarmuutta ja oikeustilan selkeyttä sekä vähentää osapuolille ja yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia ja on siksi myös painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Ehdotetuista säännöksistä ei liioin aiheudu sellaisia heikennyksiä osapuolten asemaan, joita voitaisiin pitää heidän olennaisten oikeuksiensa kannalta merkityksellisinä tai kohtuuttomina. Sen sijaan, että velan vanhentuminen voisi eräissä tapauksissa tapahtua suoraan lain nojalla kesken vahvistetun tai sovitun maksuajan – mikä käytännössä aiheuttaisi kaikille osapuolille huomattavaa vaivaa ja kustannuksia – velallinen voisi saada koko järjestelyn raukeamaan, jos hän katsoo sen itselleen edullisemmaksi vaihtoehdoksi. Ehdotus täyttää siten perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten, kuten sääntelyn tarkoituksen hyväksyttävyyden ja sääntelyn oikeasuhtaisuuden, vaatimukset.

Hallitus katsoo edellä esitetyn perusteella, että lakiehdotukset voidaan kaikilta osin käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

L a k i
yksityishenkilön velkajärjestelystä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/1993) 31 §:n 1 momentti, 42 §:n 4 momentti ja 85 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 42 §:n 4 momentti laissa 63/1997, ja *lisätään* lain 31 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

31 §

Tavallisten velkojen keskinäinen asema

Tavallisille veloille on kullekin osoitettava yhtäläinen suhteellinen osuus velallisen maksuvarasta ja varallisuuden rahaksimuutosta saaduista varoista, jollei 2–5 momentista tai 31a §:stä muuta johdu.

.....

Jos jokin velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka vanhentuisi ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 27 §:n nojalla maksuohjelman aikana, velalle tuleva osuus maksuvarasta ja varoista on ulosottoperusteen määräajan päättymisen jälkeiseltä ajalta osoitettava muille velkojille. Maksuohjelmassa otetaan vastaavasti huomioon sellaisen velan vanhentuminen, josta velkajärjestelyvelallinen yhdessä jonkun toisen kanssa vastaa takauksen tai muun syyn perusteella.

42 §

Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset ja maksuohjelman raukeaminen

Tuomioistuimen on määrättävä maksuohjelma raukeamaan velallisen hakemuksesta. Maksuohjelma voidaan määrätä raukeamaan velkojan hakemuksesta, jos:

85 §

Sopimukseen perustuvan velkajärjestelyn laiminlyönti ja muuttaminen

Mitä 42 §:ssä säädetään maksuohjelman raukeamisen edellytyksistä ja vaikutuksista, koskee soveltuvin osin sellaisen vapaaehtoisen velkajärjestelyn purkamista, joka sisällöltään vastaa tässä laissa säädettyjä periaatteita. Sopimusehto, jonka mukaan velallisen laiminlyönnin seuraamukset taikka vapaaehtoisen velkajärjestelyn purkamisen edellytykset tai vaikutukset olisivat ankarammat kuin 42 §:n mukaan, on mitätön. Sama koskee vastaavasti sopimusta takausvastuun järjestelystä.

.....

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos velkajärjestely perustuu ennen tämän lain voimaantuloa vahvistettuun maksuohjelmaan, velkojan oikeutta saada maksu saatavalleen maksuohjelman mukaisesti ei estä se, että velka muutoin vanhentuisi ulosottokaaren 2 luvun 27 §:n nojalla. Velkojalla on vastaavasti oikeus saada ennen tämän lain voimaantuloa vahvistetun maksuohjelman mukaisesti maksu myös silloin, kun vanhentuminen koskee sellaista velkaa, josta velallinen tai hänen vakuudeksi antamansa omaisuus vastaa takauksen, panttauksen tai muun syyn perusteella. Sama koskee, jos maksuohjelmaehdotus on toimitettu asiaan osallisille ennen lain voimaantuloa.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sellaista ennen lain voimaantuloa sovittua vapaaehtoista velkajärjestelyä, joka sisällöltään vastaa tässä laissa säädettyjä periaatteita

Lain 42 §:ää sovelletaan myös, jos velallisen maksuohjelman raukeamista koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa lain tullessa voimaan.

Lain 85 §:n 1 momenttia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa tehdyn vapaaehtoisen velkajärjestelyn purkamisen edellytyksiin ja vaikutuksiin.

2.

L a k i
velan vanhentumisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään velan vanhentumisesta 15 päivänä elokuuta 2003 (728/2003) annettuun lakiin uusi 11a § seuraavasti:

11a §

Lakannut yhteisö tai kuolinpesä velallisena

Velka ei vanhennu, vaikkei velkoja kohdista katkaisemistoimia sellaista velallisyhteisöä kohtaan, joka on purkautunut tai joka on poistettu kaupparekisteristä. Tämä ei kuitenkaan koske avointa yhtiötä eikä kommandiittiyhtiötä.

Jos perunkirjoituksen mukaan velallisen kuolinpesän varat eivät muiden pesänselvitysvelkojen jälkeen riitä pesänselvittäjän palkkion ja kulujen suorittamiseen tai jos velallisen kuolinpesä on asetettu konkurssiin, velan vanhentuminen kuolinpesään nähden ei vaikuta muiden samasta velasta vastuussa olevien velallisten tai takaajien vastuuseen. Mitä säädetään takaajan vastuusta, koskee myös pantinantajaa, joka on antanut omaisuuttaan velkojalle vainajan velan vakuudeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Tätä lakia sovelletaan myös velkaan, jonka peruste on syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa.

1.

Lag
om skuldsanering för privatpersoner

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 25 januari 1993 om skuldsanering för privatpersoner (57/1993),
31 § 1 mom., 42 § 4 mom. och 85 § 1 mom.,
av dem 42 § 4 mom. sådant det lyder i lag 1273/2002, och
fogas till 31 § ett nytt 5 mom. som följer:

31 §

Vanliga skulders inbördes ställning

I fråga om vanliga skulder ska för varje skuld reserveras en lika stor relativ andel av gäldenärens betalningsmån och de medel som influtit vid realiseringen av förmögenheten, om inte annat följer av 2–5 mom. eller 31 a §.

Om en skuld som omfattas av skuldsanering blir preskriberad enligt 2 kap. 27 § i utsökningsbalken (705/2007) under pågående betalningsprogram, ska den del av betalningsmånen och förmögenheten som avsett skulden reserveras för de övriga borgenärerna när utsökningsgrundens tidsfrist har gått ut. I betalningsprogrammet beaktas på motsvarande sätt preskription av skulder som en gäldenär inom skuldsaneringen svarar för tillsammans med någon annan på grundval av borgen eller annan orsak.

42 §

*Påföljder av att betalningsprogrammet försummas och bestämmelser om hur
betalningsprogrammet förfaller*

Domstolen ska på ansökan av gäldenären bestämma att betalningsprogrammet förfaller. Domstolen får bestämma att betalningsprogrammet förfaller, om

85 §

Försummelse och ändring av skuldsanering som grundar sig på avtal

Bestämmelserna i 42 § om villkoren för att ett betalningsprogram ska förfalla och verkningarna av detta gäller i tillämpliga delar för upphävande av frivillig skuldsanering som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag. Ett avtalsvillkor enligt vilket påföljderna av gäldenärens försummelse eller villkoren för eller verkningarna av ett upphävande av frivillig skuldsanering är strängare än enligt 42 § är utan verkan. Detsamma gäller avtal om reglering av borgensansvar.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Omständigheten att en skuld blir preskriberad med stöd av 2 kap. 27 § i utsökningsbalken hindrar inte borgenärens rätt att få betalning för sin fordran enligt betalningsprogrammet, om skuldsaneringen utgår från ett betalningsprogram som fastställdes före ikraftträdandet av denna lag. En borgenär har på motsvarande sätt rätt till betalning enligt ett betalningsprogram som fastställdes före ikraftträdandet också i sådana fall där preskriptionen gäller en skuld som antingen gäldenären eller egendom som gäldenären lämnat som säkerhet svarar för på grundval av pant eller annan orsak, Detsamma gäller om förslaget till betalningsprogram lämnades till parterna före ikraftträdandet.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller också frivillig skuldsanering som överenskommits före ikraftträdandet av lagen och som till sitt innehåll motsvarar principerna i denna lag.

Lagens 42 § är tillämplig också i sådana fall där ett ansökningsärende om upphävande av ett betalningsprogram har inletts vid domstol före ikraftträdandet av denna lag.

Lagens 85 § 1 mom. är tillämpligt också på villkoren för och verkningarna av ett upphävande av frivillig skuldsanering som beslutats före ikraftträdandet av denna lag.